

סימן ה

כללים דהובא בגמ'

ובה כג אותיות, וסימנך "חדאי" נפשאי חדאי נפשאי (פסחים ס"ח:)

א. אין למדין מפי מעשה. **ב.** אין למדים ממשנה וברייטא שסותר הגמ'. **ג.** שתיקה אינו כהודאה ברב לתלמיד ולא לתלמיד חבר. **ד.** שתיקה כהודאה רק בהלכה. **ה.** שתיקה כהודאה הוי כספק. בממון לקולא באיסור לחומרא. **ו.** אי שייך לדבריהם קאמר כשלא הוזכר עדיין דברי החולקים. **ז.** בין גברא לגברא ל"א לא פלוג. **ח.** אחר חתימת התלמוד א"י לומר לא פלוג. **ט.** אין דנין ד"ס מד"ס אפי' בק"ו. **י.** אפוישי פלוגתא לא מפשינן. **יא.** אין לעשות פלוגתא חדשה. **יב.** אין לעשות פלוגתא כשיש להשוותם. **יג.** אין לאוקמי שמחולקים בפלוגתא רחוקה. **יד.** קי"ל כרבה נגד רבא. **טו.** הלכה כהמיקל בעירוב ל"א נגד כללי הלכה. **טז.** הלכה כהמיקל בעירוב ולא במחיצות. **יז.** הלכה כהמיקל בעירוב אפילו כהיחיד. **יח.** יחיד ורבים לפעמים פסקין כהיחיד. **יט.** נשנית היחיד בין הרבים דהבי"ד יוכל לפסוק כהיחיד. **כ.** תנא אי"צ לפרש דבריו. **כא.** התנא דרכו לסתום ולא לפרש, אפי' באופן שלשונו דחוק. **כב.** הלכה כבתראי רק כשהבתראי ראו דברי הקמאי. **כג.** ד"ת עניים במקום א' ועשירים במקום אחר.

אין למדין מפי מעשה

א. הנה אמרינן (נצח נמרץ ק"ל:) אין למדין הלכה מפי מעשה אם יראה רבו עושה מעשה אל יקבע הלכה בכך דשמא מעה במעם של פסק דין של אותו המעשה דהרבה טועין בדבר הלמוד כדאמרינן והא דפלוני לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר ומעה בסברא עכ"ל, וחזוין בזה שאף בימי האמוראים הי' לפעמים טעות בהלכה שאמרו בשם רבם יען שהיה על ידי שינוי מעמו, (ויוא"מ מאמר ז', סימן ס"ז, ד"ה אצל).

אין למדים ממשנה ובדייתא שסותר הגמ'

ב. אין למדים הלכה מפי משנה וברייתא ומאגדה, על כל פנים כשסותר הגמרא, (שו"ת דברי יואל, סימן י' אות ח', ד"ה ומה) א.

שתיקה אינו כהודאה ברב לתלמיד ולא לתלמיד חבר

ג. בכל מקום דאיתא בגמ' דשתיק התנא או האמוראי כשהקשו לו, ואמרינן דלכן לא השיבו משום דלא חש להשיבו ולא משום דהודה לו, היא רק ברב לתלמיד, אבל בתלמיד חבר לא אמרינן דלא חש להשיבו, אלא מדישתק אודי' אודי' ליה, (ויואל"מ מאמר א', סימן מ' ד"ה גס [השני]) ב.

שתיקה כהודאה דק בהלכה

ד. הא דאמרינן בתלמיד חבר דשתיק כשהקשו לו, דשתיק משום דאודי' אודי' ליה, ההסבר היא דאי לא הודה ליה לא הוי שתיק דנפיק מיניה חורבא דיחשבו דהודה, כדאמרינן בשבת (כ"ט:), ואם כן הא דאמרינן דשתיקתו היא הודאה שייך רק בדבר שנוגע להלכה, דנפיק מיניה טעות בהלכה, אבל בפלוגתא שאינו אלא דברי אגדה ואין נפקא מינה להלכה, ומטעות כזה לא נפיק מיניה חורבא, אין שום ראיה משתיקתו דהוי הודאה, (ויואל"מ, מאמר א' סימן מ', ד"ה ואפשר).

שתיקה כהודאה הוי כספק. במזון לקולא באיסור לחומרא

ה. הכלל דשתיקה כהודאה, מסיק הרמב"ן (צמצא צמרא ס"ג) דספק היא, וממילא בדיני ממונות אמרינן קולא לנתבע, ובאיסורא לחומרא, וכתב על זה הקרבן נתנאל (צלא פ"ה אות ט') דכיון דספיקא הוא אינו לחומרא אלא באיסורא דאורייתא, לא באיסורא דרבנן, וכעין זה בשו"ת מהרי"ט (ח"א סוף סימן פ"ג) ויש לחלק.

רוב המקורות הובא בשו"ת דברי יואל חוץ מהמקורות שבסוגריים

א) ומקורו בנדה (ו'): וברש"י שם, ועי' בכסף משנה (פ"ו מהל' מעילה ד"ד), ואור זרוע, (בתשובתיו סימן משנ"ד), [כללי התלמוד מהכנסת הגדולה אות ס"ט].

ב) ומקורו בתוס' בבא בתרא (פ"ב, ד"ה ומזה), רמב"ן במלחמות (סוכה ז'), ויעוין בחכם צבי סימן קכ"ד.

אי שייך לדבריהם קאמר כשלא הוזכר עדיין דברי החולקים

ו. איכא פלוגתא בין האמוראים אי שייך לומר לדבריהם קאמר היכא שאינו מוזכר שם עדיין דברי החולקים עליו, (פוס' צ"ה ג', ד"ה רבי יוחנן, צ"ח שיטת מאיבר'א), ובדברי הפוסקים יש להסתפק אי אמרינן גם כן הכי, שאין לדמות לשון הפוסקים ללשון הגמרא, (ויו"ט מ מאמר ב', סימן פ"ב, ד"ה גס).

בין גברא לגברא ל"א לא פלוג

ז. הכלל שאמרו חכמינו ז"ל דלא פלוג, לא אמרינן בין אדם לאדם אם אותו האדם אינו ראוי לגזירה זו (טורי זהב, אור"ח סימן ער"ה סק"ח). ובצ"ח ע"ז סימן קי"ט סק"י(ב), וזה אף בגזירת חכמים, ומכל שכן בהך שאינו גזירה אלא דעת תורה של הרבני חיים ז"ל, ואין כל הענינים דומין זה לזה וכו', ולא אמרינן לא פלוג בין גברא לגברא, (ויו"ט מ מאמר ב', סימן ע"ז, ד"ה וצטו"ז).

אחד חתימת התלמוד א"י לומר לא פלוג

ח. דבר שלא נזכר בהגמרא אין יכולין לומר מעצמינו סברת לא פלוג אחר חתימת התלמוד, והדברי חיים מחדש מבח קוש' שהראשונים היו יכולין לעשות דמיון, ולא אנחנו יתמי דיתמי, (שו"ת דברי יואל סימן ל"ה אות ג').

אין דנין ד"ס מד"ס אפי' בק"ז

ט. אין דנים דברי סופרים מדברי סופרים אפילו בקל וחומר, (שו"ת דברי יואל, סימן י', סוף אות יא, ובסימן לה אות ב', ד"ה והראיה, ובסימן פ"ה אות ג' סוד"ה ולפענ"ד, ובסימן צ"ח אות ג', סוד"ה ועיין א', ולא במה מצינו, (שו"ת דברי יואל סימן ק"ה אות ג', ד"ה והשצ"י, ובסימן צ"ז אות ב', ד"ה אכל, ויו"ט מ מאמר ב', סימן ז', ד"ה ואין), וכלל זו היא רק כשאין הלימוד בגמרא כי הם ידעו שורש הגזירה מה שאפשר ללמוד זה מזה והוא מוכרח בכמה מקומות בש"ס כנודע.

ג) כמתני' בידיים (פ"ג מ"ב), ועי' בהכריתות (ח"א צ"ח מדות בית א' חדר י"א), ובאלי' רבה (על משניות ס"ט), [ובמשפט צדק ח"ב סימן ס"ח. וברש"ך ח"א סימן ס"ח].

הלכות שחיטה

א. מי הם הכשרים לשחוט. וכו' י"ד סעיפים:

א "הכל שוחטין לכתחלה אפילו בנשים: הגה ג' אומרים שאין להניח (א) נשים לשחוט. שכבר נהגו שלא לשחוט וכן המנהג שאין הנשים שוחטות: (ב) ד' עבדים וכל אדם אפילו אין מכירין אותו י"שמוחזק לשחוט שלא יתעלף וגם אין יודעין בו שהוא מומחה ויודע הלכות שחיטה מותר ליתן לו לכתחלה (ג) לשחוט ומותר לאכול משחיטתו שרוב הרגילין לשחוט הם בחזקת מומחין (ד) ומוחזקין. 'במה דברים אמורים בשאינו לפנינו או מותר לאכול משחיטתו וסומכים על החזקה. אבל אם הוא לפנינו 'צריך לבדוק אם הוא מומחה ויודע הלכות שחיטה "אבל אין צריך לשאלו אם נתעלף: הגה וי"א שאין לסמוך על החזקה אלא צדיעצד אלא לכתחלה אין לסמוך על חזקה במקום דיכולין לזכרו (מרדכי והגהות אשר"י ואגור בשם א"י ושא"מחמ"פ ב'העלותך) וכל זה מיידי צאחרים שאין צקאין ויודעין אם זה השוחט צקי או לאו אלא השוחט עצמו לא ישחוט אע"פ שידוע הלכות שחיטה ומומחה עד ששחט (ה) ג"פ צפני חכם ומומחה צהלכות שחיטה שידוע שהוא רגיל וזרזי שלא יתעלף (טור בשם הרמב"ם) ולכן נוהגין שאין אדם שוחט אלא א"כ נטל (ו) קבלה לפני חכם (אגור בשם הלכות א"י) ואין החכם (א) נותן לו קבלה עד שחטתו כו' שם דף י"ב הסכמת הפוסקים הג"ל ח' כמלעילא אוקימתא דרבינא הסכמת הפוסקים הג"ל ב' ר"ן לדעת הר"ף וטור בשם הרמב"ם שם בפ"ד והרשב"א שם בנ"ה

באר היטב

פתחי תשובה

א (א) נותן י"ו קב"ה. ע"י בשמלה חדשה סכ"ד שכתב צמדינות אלו שאין שוחטין צלי קבלה. אם עבר ושחט צלא קבלה אע"פ שהוא מומחה ומוחזק מ"מ שחיטתו אסורה כו' ע"ש ועי' בתשובת ברית אברהם חו"ד סימן ט"ו שחולק עליו והעלה דאין לאסור צדיעצד ע"ש. ועי' בתשובת חות יאיר סימן קע"ח בכפר שדרים צו איזה צעלי צמים ותמיד מחזיקים אלא שחט וטדק וסמוך ליו"ט של פסח נפל למשכב ואחד מן הצע"צ מומחה וידע ה"ש רק שמעולם לא שחט ולא צדק ולא נטל קבלה אם רשאי לשחוט והשיב שמהלך הדין מותר לשחוט אחר שהוא שעת הדחק וכבוד יו"ט ומ"מ לצי מהספק להמיר צדירות הללו שכבר גדלה המכשלה כו' ומיהו רשאי לשחוט עופות שאין צריך צדיקת הריאה אלא שוחט וטדק החולה שהרי צבהאי גוונא י"ש ממירין לכתחלה ולכבוד יו"ט צדאי שרי ואפי' אם יש להם צכר רק שהוא מלוח ויותר משני ימים מאחר שאין צו שמחה רשאי לשחוט ואע"פ דקי"ל דאין יוצא ידי שמחה הטג צכר עופות מ"מ עדיף טפי מצכר מלוח י"ן וה"ה דשרי לשחוט צמנה רק שאם יאירע לו שום שנינו ושום ספק צדיקת לשחוט בג' תרנגולים ובתוך הג' יהיה תרנגול (זכר) ואסור ליקח שכר על זה. ובה"י הביא ראיא דקודם שחיטה מותר ליקח שכר. אבל התרנגולים אסורים להרב באשר שהוא אחר המעשה אלא יתן לעניים ואפי' מי שבקי לשחוט תרנגולים לא ישחוט צפרים ובני יונים הקטנים אלא מי ששחט כבר אותם ואתמחי בהם ומה שאין

(י) אמר מהר"ש שקבלה בידו מחמי הר"ר יונה ז"ל שיש לכל שוחט ושוחט כשתחיל לשחוט לחזור הלכות שחיטות וצדיקות בכל יום פעם אחת וכן יעשה שלשים יום ואח"כ בכל חודש פעם אחת וכן יעשה שנה תמימה ואח"כ פעם אח' לכל תקופה וכן יעשה כל ימי חייו ואם לא עשה כן שחיטתו פסולה עכ"ל מהרי"ל הביאו ג"כ מהרש"ל בשחיטות וצדיקות שלו

(ז) (ב) שידע צו שהוא יודע הלכות שחיטה (ג) וצקי ציד. ולכן נוהגין שכל הצאין לשחוט סומכין עליהם לכתחילה ולא צדיקין אותם לא בתחילה ולא בסוף. דכל המצויין אלל שחיטה כבר נטלו קבלה לפני חכם (ד"ט) וצקצת מקומות נוהגין להחמיר עוד דהמקבל נוטל כתב מן החכם לראייה שנתן לו קבלה. וכל שוחט אע"פ שנטל קבלה יראה שיחזור (ח) לפרקים הלכות שחיטה שהיו שגורים צפיו וצלצו שלא ישכחם (מהר"ר יעקב הלוי בשם מהר"ש). וכומו שהדין בהלכות שחיטה וצמי שצא לשחוט כך הוא הדין בהלכות צדיקות הריאה וצמי שצא לצדוק. ודינס ומנהגם שזה בכל זה (ד"ט) ויש לנ"ד לחקור ולדרוש אחר הצדוקים והשוחטים ולראות שהיו צדיקים ומומחים וכשרים (מהר"ו סי' י) כי גדול איסור המכשלה בשחיטות וצדיקות המסורים (ט) לכל ואם צדקו איזה שוחט וצדוק ונמצא שאינו יודע. אם נטל פעם אחת קבלה אין מטריפין למפרע מה ששחט דלמרינן השתא הוא (י) (ד) דלחער (חדשי אגודה)

באר היטב

פתי תשובה

הריאה וא"ל להחלו להיטפל ולמען צוה יטריף כי ודאי צדיקה צריך אומן יד והרגל והרגשה ויש להחמיר צו טפי מבשחיטה ע"ש עוד. ועי' בתשובת שו"ת יעקב ח"א סימן כ"ג דשוחט שלא שחט מעולם אין לשחוט לכתחלה ב"ט ע"ש: (ב) שידע בו. עזה"ט ומ"ש יוכל האב לקמן את בנו כי' כן כתב בגא אש"י בתשובת פנים מאירות ח"ב סימן ג' וגדולה מזו דלפ"י אם צדוקו ומלאו שא"י ה"ש אף שכתב רמ"א דאם לא נטל קבלה דלמרינן כל הכלים למפרע מ"ע צ"ד שצ"ז מעיד שהיה צקי אמרינן השתא הוא דלחער ולמד ושכח ומוותרים הכלים למפרע ע"ש. ועיין בתשובת שו"ת יעקב ח"א סימן מ"ד שכתב דמכל מקום לכתחלה יש ליתול קבלה מאחר שאינו קרוב ע"ש ועיין עוד בשו"ת שצוק ספר נחם יחודה סימן א' מה שכתב צוה: (א) ובקי ביד. עיין בתשובת נו"ב מתיינא חלק י"ד סימן א' שכתב בשוחט שידיו מרחימים ואמנם הוא מרגיש בפגימה דקה וגם אומר צי' לו שאינו נכשל בצום דבר כי אין הרחמיות מוסיף לו דודלף יש להעביר השוחט ההוא לכתחלה אצל אין אחרים שחיטות למפרע דלא גרע ממי שדרכו להעפוף בעקיף ג' דאם אמר צי' לי כשר והש"ך שם מקיל אף בשוחט אלא שהתב"ש אומר בשוחט אצל צאמר צי' לי לכ"ע כשר ע"ש: (ד) דאיתרע. עי' צה"ט (מ"ש) והט"ז חלק י' ועיין בתשובת משכנת יעקב סי' ד' ומ"ש צוה) ומ"ש טבח שמכר צי' עיין צה"ג שם לענין הכלים שנתבשל צום שר שניקת מן הטבח הזה למפרע ועמ"ש מזה לקמן סימן ס"ט סעיף י"ב. ועי' בתשובת אש"י פנים מאירות ח"א סי' כ"ו שפסק בשוחט ששאלו אותו על הצהמה ששחט וצדק אם היא כשרה ואמר לפני שחט שכוירה היא. ואח"כ מלאו סכרה גדולה שנטרפה ע"י סכרה זו שאין להעבירו מטעם שיכול לומר שוגג הייתי ומחמת מהירות כאשר מצוי הוא מכשול כזה ואף דטבח ש"ל טרפה מת"י אין לו התנלות לומר שוגג הייתי כמ"ש לקמן סימן קי"ט סעיף י"ו שאני הכא דיש להשוחט הוכחה ואומדנה ע"י דאם היה רואה להכשיל צמוד היה לו לנתק הסכרה צענין על"ה היו מרגישים כלל והביא דברי מהרש"ל צפוק גיד הגשה סימן ט"ז שכתב סכרה זו (וכן הורה בשו"ת השי"ר) אלוהי סוף

נותנין לכתחילה לאתמחי בהו משום דלא שכיחי ולכן לא ישחוט הצפרים דקים אלא עם התרגולים משום חשש ברכה לבטלה כל זה מדברי מהרש"ל. אעפ"כ ראיתי השוחטים נוהגים לשחוט שני צפרים או יונים קטנים יחד דכולי האי לא חיישינן שיתגבלו שניהם: (ז) עד שידע בו. יוכל האב לסמוך את בנו בשחיטה מאחר דע"א נאמן באיסורין. ה"ק ח"א סימן ל'. חות יאיר סי' קכ"א: (ח) צפרקים. וזהו ל' יום. בה"י ועיין בבאר הגולה מה שהביא בשם מהרי"ל: (ט) ובספר היראה מזהיר שלא ליתן קבלה לשום אדם שהוא קל בדעות כ"א ליראי שמים ובפרט הרגילים לשתות ביותר ואף שאינם שכורים כי הם אינם מרגישים אם הם שכורים או לא וידיהם כבדות מרוב שתייתם וגם להזהירם על בדיקת הסכין באימה ויראה: (י) דאיתרע. והט"ז חולק על זה ומביא ראיה לדבריו דאף מי שנטל קבלה יש לאסור למפרע ומסיק להחמיר ולאסור הבשר שישנו עדיין משחיטתו שלא לאכול והכלים הידועים שנתבשלו בהם משחיטתו יש לאסור. ובספר נקודת הכסף חולק עליו. אבל אם בפשיעה הוציא טרפה מתחת ידו לאסורין למפרע. ועי' בש"ך ופר"ח. כתב בדק הבית סי' קי"ט אם שחט או נקח ופירא כ"כ המיר אפי' באותו יום הכל כשר. טבח שמכר בשר שלא הודח ולא נמלח יותר מג' ימים אחר השחיטה ולא הגיד לקונים שלא יאכלו כי אם צלי אש. מצד הדין אין להעבירו אם לא למגדר מלתא. עבודת הגרשוני סימן ט"ו:

סימן ט"ו על משה מה ממש ע"ש. וכתב עוד אף צאשר שרצ העיר העבירו מאומנתו למגדר מלתא ומצוי שגדולי ראשוני העבירו השוחט על שלשים יום והשוחט עשה שלא כהוגן שלא קיבל גזירת הרב ראו לאסור הכלים מה שצטלו משחיטתו אחר העברתו ע"ש. ועיין בתשובת נו"ב מתיינא חלק י' ד' סימן מ"ח שכתב בשוחט שהעני נגד הרב ואמר הרב את שחיטתו וקצת צעלי צמים וילולו צאסור זה ואכלו משחיטתו ואח"כ מת הרב והוא יש להסתפק אם הצער שצאשר משחיטתו צמי הרב מותר עכ"י דלפטר שפקע האיסור למפרע. ולענין הכלים לאותן שלא קיבלו דברי הרב מותרים דכיון שמת פקע האיסור מהשוחט וגם מהכלים קל לאותן שקיבלו דברי הרב היו לו כמו נדר ויש ספק אם הקבלה

י טור בשם סמ"ג בשם
רצנו חס והמדרבי ריש
חולין

(ה) אצל אס לא נטל קצלה מעולם כל מה ששחט (ו) טריפה גם כל הכלים ששטלו
בהן מה ששחט נריכין (יא) הכשר (רש"א סימן ר"ח): **ב' אין צריך שידע כל**
חילוקי הדינים אלא אם אומר על דבר זה הייתי מסתפק ושואל קרינן
ביה שפיר יודע עד שאומר (ז) על האסור (יב) מותר: הגה וצודקין

באר היטב

פתחי תשובה

(יא) **הכשר**. וכ' בש"ך ולא דמי לבהמה שנמצאת
טרפה דאמרינן בסימן פ"א שהגבינות שנעשו ממנה
כשרים אם נוכל לומר השתא הוא דנטרפה. דהתם יש
לומר משעה שנולדה כשרה היתה והשתא הוא
דנטרפה אבל הכא ע"כ משעה שנולד לא ידע כלום.
עוד שם כצא תירוצים. וכתב עוד מי שהיה בודק
ואח"כ יצא טריפה מתחת ידו בפשיעתו לא מחמת
חסרון ידיעתו הכלים כשרים מדינא ואמרינן אוקמא
אחזקתו דעד השתא כשר היה ואפילו מי שהמיר דתו
אין חשוד למפרע שאם שחט והמיר דתו באותו יום
דכשר (מיהו אם בדקוהו ולא גמיר ודאי יש לאסור כל
שחיתו למפרע): (יב) **מותר**. והטעם איתא בט"ז
שהרי גם חכמים גדולים מספקא להם בכמה מילי
בהלכות שחיטה ומיהו כתב בהגהות מיימוני
שעכ"פ צריך שידע ששהיות מצטרפות שהוא דבר
הרגיל. אם נכנס במקולין וראה שנים שוחטין ב'
בהמות ואמר שאחד מהם שזה ואינו יודע איהו
והם שותקים פסק בשבות יעקב שאלה מ"ג דאם
אומר העד אתם ידעתם שיש ספק בשחיטה והם
שותקים מטריפין אבל אם לא אמר אתם ידעתם
אפילו שתקו אין בכך כלום. כתב בית יעקב סי' ד'
אם אומר על מותר אסור אף שאומר על אסור אסור
ואין אומר על אסור מותר יש להעביר השוחט ההוא
ועי' בס' ב"ד סימן ו':

שים עדיין משחיטת זה השוחט והשיב להיתר דליתו נאמן משום דלית אדם משים עצמו רשע אף בזהאי גוונא ע"ש בצרכיות. ועי' בשו"ת
חות יאיר סוף סי' ע"ב בשאלה שאומרת דרך תשובה שזינתה וכן בהתורה הבעול מוצא שם דאס אומר דרך תשובה לא שייך אין אדם מע"ר
אף לא הוציא שם שום ראייה ע"י ונאמנת מוצא כן בתוס' ב"מ ד' ג' ע"ב סוד"ה מה אם ירצה ע"ש (ועיין בתשובת חסם סופר סימן ד' שכתב דמדברי
התוס' שם אין ראייה אף הוציא שם ראייה אחרת. ועל מ"ש החו"י הנ"ל דה"ל בהמורה הבעול חולק עליו ע"ש ועי' בתשובת נ"ב חלק אה"ע סימן ע"א ובט"ז תניינא סימן י"ב
הנאמני פנים לזה"ע סימן קט"ו סי' ב' דה"ל רגלים לדבר. ועי' ע"ב בת' ח"ס סי' כ"ב ויבאר קצת לקמן סימן ב' סי' ח' דשם לא החליט הדבר לומר דנאמן בהמורה דרך תשובה
ואף שהמורה חללו ע"ש (עוד שכתב מנאמני בשו"ת שכתב לזיון מהבאמן מהר"ש לנדא נר"ו סימן ב"ג שהאריך בעניין כזה (אשר דבריו לקמן סי' ק"ח י"ח ושם
ג"כ דבכ"ה ל"א א"א מע"ר ויש לאסור כל הבשר שיש עדיין בעין וגם כל כלי ראשון הנוגע מבשר זה ע"ש). ונראה דאף לדברי הג"ש הנ"ל דוקא אם אמר
שעשה דברים הפוסלים בשחיטה מדאורייתא אינו נאמן אצל אס אמר שעשה דברים הפוסלים מדרבנן יש לאסור לפמ"ש התומים בכללי מגו
אות ק"ה בדברנא דאס מע"ר ע"ש אומנם ראיתי בתשובת ברית אברהם חלק אה"ע סימן י"ג שהאריך לחלוק עליו והעלה דאף בדברנא אין
אדם מע"ר ע"ש א"כ גם כזה יש להיתר מ"מ אפשר דאס אמר שעשה שהיה משאו וכיוצא שאין האיסור צדור יש לאסור. ועי' עוד בשו"ת
השיב ר' אליעזר סימן ט"ו: (ז) **על האסור מותר**. ענה"ט בשם צ"ע דאף בצאמר על מותר אסור ג"כ יש להעבירו. והנה שם צ"ע
כתב הטעם דיש לחוש שיצא קלקול אם יקדש צ' אשה ויבין שאסור לא יהי' שזה פרוטה כו' והפמ"ג צנשצנלות סק"ז כתב הטעם שיצא קלקול
צב' קדרות דלקמן סימן ק"א ע"ש. מוצא מדברייהם דאף דהטעות אינו מפאת שכתה רק מחמת שיקול דעתו שכן נראה בדעתו המשובשת
ג"כ יש להעבירו עד שיחזור צו. ונראה דיש נ"מ בין אלו הב' טעמים צנש צאמר על מותר שהוא אסור מדרבנן להצ"ע ע"ש שם גם כזה עי'
פסקיה דק' ו' ונראה"ע סימן כ"ח סעיף כ"א ולהפמ"ג אין חשש דהא אין חולין צנתי דליתו אסור אלא מדרבנן מ"מ"ש המנ"י בס' ק"ל סי' ק"ק
מ"ג. וכן אם אומר על אסור מדרבנן שהוא מה"ת הוא צנתי להצ"ע אין חשש ולהפמ"ג אין חשש. אומנם כבר חלוקים עליו חביריו על
המנ"י (והאמת מה לקמן סי' ק"ה) והעלו דחולין אף בדבר האסור מדרבנן לפ"י צנאפו וזה צאמר על דרבנן שהוא מה"ת אין חשש גם להצ"ע
גם להפמ"ג אף בצנאפו הב' יש חשש לשניהם:

סימן א'

בענין החזרת ספרים למקומן

בשנת תשי"ז פרסמו המעוררים שיש חשש "לא תרדה בו בפרך" (ויקרא כ"ה מ"ג) במי שלוקח ספר בביהמ"ד ואינו מחזירו למקומו, כי ע"י זה רודה בפרך בשמש הממונה על סידור הספרים. והרב"צ רחלזון ז"ל רב בחיפה יצא נגד זה, והורה שאין הלאו נוהג בזמנינו שאין לנו עבד עברי והגר"ב זילבר ז"ל יצא נגדו אך כתב בזה סייגים שלפעמים אין עוברים לאו זה, וגם החזון איש כותב באגרת (אגרות ח"ב ס' פ"ט) שלדחוק לאדם לעשת דבר נגד רצונו כתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג' אות ס') שזה בכלל לא תרדה בו בפרך (כפאר הדור ח"א מובא שהפצירו החזו"א לומר דבר תורה כנגד רצונו והגר"א וסרמן אמר אף שללחוץ אדם לעשות בניגוד לרצונו יש לא תרדה בו בפרך אולם לומר דבר תורה אינו בכלל זה).

ובלא"ה כבר אמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ו) כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות וכל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות ולכן יש להזהר בספרים ובכבודן וכן מי שאינו מחזיר ספריו למקומו עובר על ביטול מצות תלמוד תורה לאחרים (שהיא כנגד כולם) שיצטרכו לחפש הספר, וגם מבטל מצות ואהבת לרעך כמוך שגורם בזבוז זמן ועגמת נפש לחבירו מה שלא היה רוצה שיעשו לו וחוז' מאיסורים הנ"ל מבזה הספרים אם זה גורם לערמות גדולות ולא מסודרות צא ולמד מהבית ישראל והפני מנחם זצ"ל שהגיעו מאוחר כלילה לישיבה להחזיר הספרים, וכן נהגו גדולים אחרים. ובספר נחלי אמונה עמ' מ"ג כתב שהרה"ק מהר"מ מגוסטנין זצ"ל היה דרכו בקודש כל זמן שהיה בקאצק לילך בכל לילה אחר חצות הן בקיץ והן בחורף לביהח"ס להעמיד הספרים על מקומם, והמאסף ספרים זכותו גדול כמו יהושע בן נון שזכה להנהגה בזכות שסידר הביהמ"ד.

סימן ב'

בענין השארת ספר פתוח

המשאיר ספר פתוח ויוצא עדיף להימנע מלהניח עליו ספר שתלוי במח' אחרונים ועדיף לסגור הספר מ"מ אין למחות בנוהג לכסות ובעצם החשש של שכחה המובא בש"ך (יו"ד סי' רע"ז סק"א) שידוע לחכמי האמת שיש מלאך אחד הנקרא ש"ד והוא ראשי תיבות שומר דפין ומשכח תלמודו של המניח ספר פתוח, יש אומרים שזה רק כשיוצא לרחוב לזמן ממושך אבל היוצא לחדר הסמוך באותו בית או אפילו לרחוב לזמן קצר אין חשש. וכן הצריך לצרכיו או לדבר עם אחד בחדר אחר בעת לימודו ולפעמים יש ג' או ד' ספרים נפתחים ויהיה לו ביטול רב אם יצרך לסגור ולפתוח בכל פעם, ובעל האורים ותומים היה מניח תמיד הספרים פתוחים בבית ישיבתו וכשהגיע עת האוכל והלך לו היה מניח ופורס מפה עליהם וכן נכון לעשות ועיין ראשית חכמה שער היראה פרק ט"ו שיש לכסות הספרים בעת שמפסיק מלימודו שמא יפול עליו מים או שאר דבר שלא יתלכלכו ח"ו הספרים עכת"ד. אולם מאידך הר' חיים פלאגי אסר אפילו לזמן מועט וכן בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ה חיו"ד סי' נ"ו) עפ"ד הש"ך שהמלאך מוצא אפילו הזדמנות קלה להשכיח התלמוד עיי"ש, ובספר יוסף אומץ הביא שראה שמקפידין על זה.

ובספר גנוזי הקודש (פ"ב סכ"ז) הביא בשם בעל החוט שני שצריך לכסות את כל הספר שהגם שאם מכסה מקצת הספר החלק המכוסה אין בו בזיון מכל מקום בחלק שלא כיסה יש בזיון. אמנם בשלמת חיים (יו"ד סי' ק"א) כתב שאם אין הספר פתוח אלא לפי שעה קלה אפשר ללמד זכות על המכסה אותו גם אם לא כסה כולו שאינו בזיון כיון שיש היכר אך סיים שבכל זאת היותר טוב לסגור הספר לגמרי.

מנחת חינוך

מצוה יג

שלא נאכיל מן הפסח לישראל משומד

(א) **שלא** נאכיל מן הפסח לישראל משומד, שנאמר [שמות יב, מג] כל בן נכר לא יאכל בו, ובא הפירוש עליו בן ישראל שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, וכן תרגם אונקלוס.

משרשי מצוה זו, מה שכתוב בשחיטתו, לזכר ניסי מצרים, ועל כן ראוי שלא יאכל בו משומד, אחר שאנו עושין אותו לאות ולזכרון שבאנו באותו הזמן לחסות תחת כנפי השכינה ונכנסנו בברית התורה והאמונה, אין ראוי שנאכיל ממנו למי שהוא הפך מזה שיצא מן הכלל וכפר באמונה. ועל כיוצא בזה נאמר בתלמוד לפעמים סברא הוא, כלומר ואין צריך ראייה אחרת.

ונוהגת בזכרים ונקבות, בזמן הבית שיש שם פסח. (ב) ועובר עליה והאכיל ממנו לבן נכר, עובר על לאו, ואין בו מלקות לפי שאין בו מעשה.

(א) [א] **שלא** וכו'. מצוה צ"מ פ"ט מקרנן פסח ה"ז, ועיי"ש דצ"ן פסח ראשון וצ"ן פסח שני עוצר בלאו הזה,^א ועיין כסף משנה שס"ב ואף שכתוב בתורה כל בן נכר לא יאכל, ומנין שעוצר על הלאו הזה המאכילו,^א עיין כסף משנה כתב דמשמע לרצונו דעליו לא

סולת המנחה

(א) ז"ל הרמב"ם המאכיל כזית מן הפסח בין מפסח שני למומר לעבודה זרה, או לגר תושב או לשכיר, הרי זה עובר בלא תעשה, ואינו לוקה אבל מכין אותו מכת מרדות, ובן נכר האמור בתורה זה העובר אל נכר, ואין מאכילין ממנו לנכרי אפילו לגר תושב או שכיר שנאמר תושב ושכיר אל יאכל בו.

(ב) וז"ל ומה שכתב בין מפסח ראשון בין מפסח שני הכי משמע בפרק מי שהיה טמא עלה צ"ו.

ירים המנחה

1. עיין מנחה חדשה (נכד רבינו) מה שכתב כאן להעיר בסתירת ד' הרמב"ם שבספר המצות (מל"ת קכ"ח) שנראה שהאיסור הוא על האוכל ולא המאכיל. ויש שכתבו שצריך להגיה בדברי הרמב"ם בספר המצות, עיין ספר זבח פסח (שער הציון אות תקמ"ב).

שייך לומר דאזהר הכתוב, דלא חייש למה שהזהירה תורה הקדושה, על כרחך הפירוש דלישראל המאכילו אזהר קרא.²

מומר לעבודה זרה או גם לשאר עבירות

[ב] ולישון הר"מ שם, בן נכר האמור בתורה זה העובד אל נכר, וכן כתב בתחילה המאכיל פסח למומר לעבודה זרה, וכן הוא לשון הרצ המחבר מומר לעבודה זרה. ומכל מקום אני מסופק, אם הוא דוקא שעובד עבודה זרה, אבל אם הוא מומר לחלל שבתות דמבואר בחולין (ה' ע"א) דהוי מומר לכל התורה, או מומר לכל התורה חוץ משני אלו, עיין ציו"ד סימן צ' סעיף ה',^ד מכל מקום אינו עובר בלאו הזה דכך היא גזירת הכתוב, או אפשר לאו דוקא עובד עבודה זרה, אלא אם הוא מומר לכל התורה או לחלל שבתות אף דאינו עובד עבודה זרה הוא בכלל הזה,³ ועיין ר"מ פ"ג ממעשה הקרנות ה"ד ופ"ג משגגות ה"ו [וצמחנה למלך] באריכות שם.

סוף המנחה

(ג) ז"ל הכסף משנה ואע"ג דלא כתיב אלא 'כל בן נכר לא יאכל בו תושב ושכיר לא יאכל' משמע לרבינו דלאו לדידהו מזהיר דעכו"ם לא חיישי למאי דמזהיר קרא אלא לישראל מזהיר שלא יאכילום, וקרי ביה לא יאכיל, ומכל מקום כיון דלא כתיב בהדיא לא תאכילום אין לוקין עליו.⁴

(ד) מומר להכעיס אפי' לדבר אחד, או שהוא מומר לעבודת כוכבים או לחלל שבת בפרהסיא, או שהוא מומר לכל התורה, אפילו חוץ משתים אלו, דינו כעובד כוכבים.

(ה) ז"ל הרמב"ם ישראל שהוא מומר לעבודה זרה או מחלל שבת בפרהסיא אין מקבלין ממנו קרבן כלל, אפילו העולה שמקבלין אותה מן הנכרים אין מקבלין אותה מן המומר הזה וכו' אבל אם היה מומר לשאר עבירות מקבלין ממנו כל הקרבנות כדי שיחזיר בתשובה. היה משומד לעבירה והוא מפורסם וידוע לעשותה והורגל בה בין להכעיס בין לתיאבון אין מקבלין ממנו קרבן לאותה עבירה וכו' [ועיין בנו"כ שם].

(ו) כבר בארנו בהלכות מעשה הקרבנות שהמומר לעבודה זרה או לחלל שבתות בפרהסיא אין מקבלין ממנו קרבן כלל, והמומר לעבירה משאר עבירות אין מקבלין ממנו חטאת על אותו החטא וכו' עד שיחזור בתשובה.

ירים המנחה

2. והאחרונים מצינים שכבר כתב כן התוס' הרא"ש ביבמות (עא, א) וז"ל ומכאן נראה לי לפרש דקרא אתא להזהיר העכו"ם שלא יאכל, דאי להזהיר ישראל שלא יאכילנו אפילו בעכו"ם ערל מצי לאוקומי קרא, ומיהו דבר תימה הוא שלא מצינו אזהרה לעכו"ם.

3. לכאורה הוא הדין אם עבר עבירה להכעיס, וכמבואר בדברי המחבר. ועיין להלן בדברי רבינו (קכא, ד) בירור השיטות מתי ואיך נעשים למומר.

4. ועיין מ"ש רבינו להלן מצוה יד אות ד' להקשות על דברי הכס"מ אלו.

נק"י יהי"ה לבית"ו שנ"ה אחת (תצא כ"ד, ה') כאן נרמז השם המיוחד, וכן מצינו בהקב"ה שהיה בסיני עם ישראל דוגמת חתן וכלה שעמדה שכינה בהר שנה אחת, שהרי לא נסעו עד שני באייר בשנה השניה. (רבינו בחי"י, שם)

טעם "נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח" כי שמחתם גורם חבור כנסת ישראל בהקב"ה וברכה והשפעה לכנסת ישראל של מעלה. (רקאנטי, כי תצא, דף ק')

מצוה תקפ"ב, מצוה שישמח החתן עם אשתו שנה אחת. שנצטוינו שישמח החתן עם אשתו שנה אחת. משרשי המצוה כי הא-ל ברוך הוא עלה במחשבה לפניו לבריאת העולם, וחפצו שיתישב בבריות טובות הנולדות מזכר ונקבה, שיזדווגו בהכשר, כי הזנות תועבה היא לפניו, על כן גזר עלינו העם אשר בחר להיות נקרא על שמו, שנשב עם האשה המיוחדת לנו להקים זרע שנה שלמה מעת שנשא אותה, כדי להרגיל הטבע עמה ולהדביק הרצון אצלה ולהכניס ציורה וכל פעלה בלב, עד שיבוא אצל הטבע כל מעשה אשה אחרת וכל עניניה דרך זרות. כי כל טבע ברוב יבקש ויאהב מה שרגיל בו. (ספר החינוך)

למדנו שבשנה ראשונה שנושא אדם את אשתו חייב לשמחה דכתיב נקי יהיה לביתו ושמח את אשתו, בכל דברים שהוא יודע שיש לה שמחה. (יראים, סי' ק"צ, רכ"ה)

מצוה רל"ו, להיות החתן נקי לביתו שנה אחת שנא' (כי תצא) ושמח את אשתו אשר לקח, טעם מצוה זו, לפי שהחתן צריך שימור לבל יקטרגו עליו המזיקים. אע"ג דג' מוחלין להם עונותיהם, ואמר נקי יהיה לביתו "שיהי' נזהר בדינים דשייכי לחתן וכלה דהיינו טהרה וקדושה, זה שאמר "נקי יהיה לביתו" על עסקי ביתו, דהיינו אשתו, כשירגיל עצמו י"ב חודש יהיה בטוח לעולם שבטהרה ישמח את אשתו אשר לקח. (טעמי מצות לרבי מנחם הבבלי, בזמן הב"י ז"ל, מובא הרבה בשל"ה)

אך לא יכלתי עוד להתאפק ובאתי במכתב זה, להזכירך כי זכור תזכור ימים מקדם איך יש טוב כזה על העולם העשיה הלזו, אזי לא תישן שינת עולמים כי הכל תלוי באלו השנים כי כעת הזמן גרמא לך שתקנה כל עולם ימי חייך אם תזכה ולא תבטל שנה זו בבטלה, ובהכרח לי לכתוב לך מה שראיתי בימי חורפי בשם הרה"ק מקאזניץ זצלה"ה, כי ענין שנה ראשונה הוא ענין הפסח והעומר וחג השבועות, כידוע כי בפסח בא אור לישראל באתערותא דלעילא למעלה מהשגת

פרק א

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר
(ישעי' ס, כא) וְעַמּוֹ כָּלָם צְדִיקִים, לְעוֹלָם יִירָשׁוּ
אֶרֶץ, נֶצֶר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יָדֵי לְהַתְפָּאֵר:

פרקי משה

וזה שאמר הכתוב 'ילכו מחיל אל חיל' הוא לשון קשוטין, מלשון חלי כתם, וסיפיה דקרא 'יראה אל אלהים בציון', ציון הוא לשון סימן, ור"ל לפי מעשיהם כן יראה אלהים, וכמו שאמר הכתוב 'כי אתה תשלם לאיש תשלם לאיש כמעשהו', ר"ל לפי מעשהו כן תשלמנו, ולהסביר הענין יותר נראה לבאר, בשום לב להבין אומרים 'אין להם מנוחה', והיה די אם [אמרו] אין לצדיקים מנוחה כו', ויובן ע"פ האמור כי הנה הצדיק כל כונתו לשמח המקום במעשיו הקדושים וע"י זה יהיה משמח את הבריות להמשיך אליהם כל טוב, וזה אמר 'הצדיקים אין להם' ר"ל במה שנוגע להם בעבודתם אין להם מנוחה, 'לא בעוה"ז', להמשיך צרכי עוה"ז וכל טוב על

במשנת כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשי ידי להתפאר. והנה כל המפרשים דקדקו על אומרו 'לעוה"ב', ומהראוי שיאמר יש להם חלק בעוה"ב, ונראה לבאר ע"פ מאחז"ל 'הצדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב' שנאמר 'ילכו מחיל אל חיל', כי הנה הצדיק כל מגמתו ותאותו לעשות קשוטין לשכינה להשיג מתיקות ועריבות ידידות נועם עליון, וכל מה שמשגי יותר תקטן בעיניהם העבדות שעבדו עד אתה לפני [לפני] ערך השגתם, שהוא אלהי אלהים ואדוני האדונים, ולכן אין להם מנוחה תמיד, כי חפצם להיות מוסיפים והולכים.^א

ליקוטי שלמי חיים

א. עי' בני יששכר מאמרי חודש תמוז אב מאמר ה'. 'וכל בניך וכו'', 'וכ"ל' לשון תשוקה מלשון כלתה נפשי, והנה באיתערותא דלתתא איתער עובדא לעילא [זוה"ק ח"ג ל"א ע"ב], כשישראל בנהא דמלכא ומטרוניתא מוקיימים התורה ומוצות בתשוקה נכבדת אזי גורמים התשוקה ביחודא שלים בצורות עליונים, כי מעשיהם יהיו קשוטין לשכינה שבהם מתקשטת ובהא לפני המלך, לפני דייקא, חזי במאי ברא אתינא לקמך דייקא [זוה"ק ח"ג י"ג ע"א], פרוש שיהיה יחודא שלים, ובזה יתפרש וכל בניך (רצ"ל התשוקה של בניך), לימודי יי"י (ר"ל כביכול הם מלמדים את השם הו"ה ית"ש שיהיה תשוקת הוא"ו לה"א הם זעיר ונוקב', והן למעלה נתרבה הייחוד ברבות הטובה מן יו"ד לה"א, הם אבא ואימא [זוה"ק ח"א כ"ז ע"ב], 'ורב שלום בניך', וגורמים שיהיה מדת השלום, יסוד צדיק, בסוד רב טוב"ך, כאשר תבין פירוש הפסוק 'וביך לגדל ולחזק לכל' [דח"א כט יב], שלא יהיה שלום קטיעא והבן, וכבוד אלקים הסתר דבר והשם הטוב יכפר.

ישראל^ב, 'ולא בעוה"ב', ר"ל לשמח את המקום להרגיש בזה נועם ועריבות עליון מעין עוה"ב, ע"ד שאחז"ל 'עולמך תראה בחיך' הגם בחיים חיותו יזכה לראות מעין עוה"ב ולטועם מתיקתו, ולכן מביא ראייה 'ילכו מחי"ל אל חי"ל', לעשות חיל ושמחה בעוה"ז, ויהי עושה חיל בעולם העליון.

והנה כתיב 'קודש ישראל לה' ראשית תבואתו', כי הנה דרשו חז"ל 'בראשית בשביל התורה וישראל שנקראו ראשית', ועל שצפה השי"ת שיהיה ישראל קודש לה' מעון ומקדש להויותו יתברך, לכן הם ראשית תבואתו, ראשית מחשבנתו בבריאת העולם עבורם כמו החלה אותיות חל ה', עליהם הויותו יתברך ובנה"א^ג.

'כל ישראל', דקדק לאמור 'כל ישראל' אותם שהם בבחינת 'לי ראש' כידוע, 'יש להם חלק', ר"ת חי"ל כנ"ל, שעושים קשוטין וממשיכין כל טוב

וישראל עושה חיל, גם 'חלק לעולם ה'בא' ר"ת חל"ה, שהם ראשית תבואתו כמו חלה שיחול עליהם הויותו ית' ועליהם צפה בראשית הבריאה לברוא עבורם העולם, ועי"ז 'לעוה"ב', יש להם דרך לבא לעוה"ב שנאמר 'ועמך כולם צדיקים', ועמך כמו ועמך על שם הכתוב 'כי עמך מקור חיים', שמי שהוא דבוק עמך, הוא כמקור חיים להמשיך חיים מחי החיים, וזה אמר 'ועמך כולם צדיקים' שאלו שהם דבוקים עמך, הם כולם צדיקים בבחי' צדיק להשפיע כל טוב.

ולכן 'לעולם ירשו ארץ', ירשו וינחילו לעולם, ר"ל לכל באי עולם את המלכותא קדישא שנקרא ארץ, ויקבלו כלם את עול מלכותו עליהם. נצר מטעי, שהם נוצרין ומשמרין את מטעי, ר"ל כל נשמות ישראל שהם נטע קודש חצובות מתחת כסא כבודו יתברך שתולים בחצרות ה'^ד, והם 'מעשי ידי להתפאר',

ליקוטי שלמי חיים

ב. עי' אגרא דכלה פרשת נח. דידוע בנסתרות לד' אלקינו, כשבני אדם עושים רצונו של מקום אזי השכינה הקדושה באה לפני המלך במעשיהם הטובים ומתקשטת בהם ואומרת 'חזי במאי ברא אתינא לקמך', ועל ידי זה נתהווה היחוד השלם ומתמלאת בשפע ברכה להשפיע לבאי עולם ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה, מה שאין כן ח"ו להיפך אזי נשפעת בדינים וגבורות וזה גורם מניעת היחוד אזי מן ההכרח שתשפיע הגבורות לתחתונים בכדי שלא יהיה מניעה להיחוד והחיבור הקדוש.

ג. עי' לשון הבני יששכר בהגה לעיל. כשישראל 'בנהא דמלכא ומטרוניתא' מקיימים התורה ומצות בתשוקה נכבדת אזי גורמים התשוקה ביחודא שלים בצורות עליונים.

ד. עבודת ישראל פרשת אחרי מות. 'מה שושנה זו אינה אלא לריח כך לא נבראו הצדיקים אלא לגאולתן של וכו'.' הגם שאמרו חז"ל (בראשית רבה נ, ז) אין לך דור שאין בו כאברהם יצחק יעקב משה ודומיהם, וכאשר ענינו ראות ברוך ה' בכל דור ודור צדיקים יסודי עולם ה' יתברך יאריך ימיהם ושונוניהם, אל תתמה על עיכוב גאולתינו, כי הפירוש הפשוט מורה על גאולה מצרות המתחדשות בכל יום רחמנא ליצולן, כמו שאמרו (מגילה י"א א) לא מאסתים וגו' שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי הדורות, אכן עיקר הכוונה על גאולת נשמות ישראל להעלותן מתחתות שיעבוד היצר הרע וסיטרא אחרא. וגאולה זו האמיתית אינה כי אם על ידי הצדיקים המעלין נשמות ישראל ברוב כוחם וגודל קדושתם לפניו יתברך וממשיכין להם מוחין חדשים לעבודתו יתברך.

כתב פ"ז

פי' על שם מ"ב שבפרשה ראשונה של ק"ש

בבה"כ, ונמצא כי **אב"ג ית"ץ** הוא ממש
ע"ד מ"ש רז"ל באותיות שעטנ"ז ג"ץ
שצורפו שט"ן ע"ז ג"ץ.

והנה השם השני הוא **קר"ע שט"ן** הוא
בגבורה שהוא המלך הב', אשר
במיתתו נפלו אחורי אמא ג"כ, ולכן נרמז
ביטול אחורי או"א בשם זה. וזה ביאור
קר"ע שט"ן, ר"ל כי כאן לא היה מיתה
ונתיצה ממש כמו בז' מלכין, רק קריעה
ושבירה בעלמא, ונשאר במקומו, אבל
הנתיצה היא הפלת אבן בכח ממקומה
למקום אחר כנ"ל. וע"י קריעה זו יצא קליפה
הנקרא בשם שט"ן, וזהו **קר"ע שט"ן**. והנה
או"א בחי' פב"פ, היא הוי"ה דיודין באבא,
ואהיה דיודין באמא, ושניהם גי' רג"ל כמנין
זכו"ר, כי הזכירה באה מצד פנים. ובחי'
אחור באחור הם אחוריים של ב' שמות
הנז', ושניהם גי' תשכ"ח, כי השכחה מצד
אחוריים, ואמנם **קר"ע שט"ן** גי' תשכ"ח
ע"ה כמנין האחוריים, לרמוז על נפילות
או"א, עכ"ל.

ועתה נבאר מה שרצינו לבאר, כי לפי
מה שבארנו שפרושו של **אב"ג**
הוא **שט"ן**, ולכן אב"ג בא"ת ב"ש כו' היא

יתרומם המתנשא ויתהדר המתעלה, אשר
מעלה ומנשא לכל העולמות ע"י
שם מ"ב, כידוע כי בכל עולם ועולם יש
בחי' שם מ"ב. לכן עתה באתי בעזר המתנשא
לרמוז בו סוד שם מ"ב דק"ש.

ומקודם נביא מה שכתוב בשער שבירת
הכלים (שער ט פ"ב) וז"ל, ונבאר
עתה שם מ"ב, והוא כי שם **אב"ג ית"ץ**
הוא בחסד כנודע, ולפי שממנו מתחיל מיתת
המלכים כנז', לכן בשם זה נרמז מיתת הז'
מלכין, וזהו פי' **אב"ג ית"ץ**, כי **אבג"י** גי'
י"ו, והם סוד הז' מלכין, כי הי' היא מלכות
שהוא נקודה אחת בלבד, והוא יו"ד של
אב"ג ית"ץ, ואותיות של **אב"ג** הם בגי'
ו', ו"ק דז"א, והרי הם ז' מלכין.

וז"ס מ"ש רז"ל (שבת צט.) רה"ר רחבו י"ו
אמות, וכמ"ש בע"ה כי הרי אלו הז'
מלכין הם הנק' רה"ר בהיותם קודם התיקון,
ואמנם אחר התיקון נק' רה"י. והנה אלו
הז' מלכין הנק' **אבג"י** הלא הם נתצו ונשברו,
וז"ס ת"ץ של **אב"ג ית"ץ**. ויען שמן חסד
התחיל מיתת ז' מלכין, לכן נרמז בשם זה
הראשון. ויש מפרשים **אב"ג ית"ץ** מלשון
(קדושין כט:) אבגא דבי רב, פי' השט"ן שנמצא

רש"ת, גי' ד"פ קליפ"ה, וכן אותיות הקודמות לרש"ת הוא שק"ר, כי הקליפה שנק' שק"ר, פורשת רש"ת לצוד בו, בסוד (איכה א, יג) פרש רש"ת לרגלי, והוא סוד מרכבה טמאה, והוא סוד (שבת ב:) ידיעת הטומאה שתיים שהם ארבע, והוא סוד (תהלים לא, ה) תוציאני מרש"ת זו טמנו לי, והוא סוד המרכבה טמאה. ומבואר במגלה עמוקות אופן רנ"ב, כשאמר הקב"ה למשה עלה אל הר העבריים, עבריים גי' מרכב"ה טמא"ה, שביטל אותה משה, שהוא סוד בעל פעור שהוא החרו"ן א"ף, וזה סוד (דברים ג, כט) ונשב בגי"א ר"ת ב"ית ג'אים י"סח א'דני (משלי טו, כה), שע"י משה נתבטל, וזה סוד (דברים לד, ו) ויקבור אותו בגי"א.

וז"ל רנ"ש בדרוש תפילין (דף רמא), וזהו סוד (שמות לב, כה) וירא משה את העם כי פרו"ע הוא אותיות פעו"ר, שע"י עון העגל גרמו אח"כ לעבוד עבודת פעו"ר, וז"ס שנאמר במשה רע"ה ויקבור אותו בגי"א מול בית פעור, כי משה הוא בחי' יסוד אבא הקבור תמיד ביסוד הבינה שנק' גי", והוא מול בית פעור שהוא מכוון נגד אותו חלון, וכאשר קם הפעור ר"ל לקטרג על ישראל, אז רואה קברו של משה שכנגדו וחוזר לאחוריו.

גם נוכל לומר הכוונה הוא, כי הקשר של תפילין הוא בחי' משה, והיא לאה כלת משה, והוא מכוון נגד בית פעור, וגם הוא מכניע במקומה הקיטרוג של עגל. וז"ס ויקבור אותו בגי", כאשר תכתוב גי" במילוי גימ"ל יו"ד, גי' עג"ל, מאחר שהם פגמו בזאת הד' של הקשר, לכן היה מוכרח

ליקבר בכאן, כדי להכניע הפעור, ולבטל הקטרוג של העגל, כנז' בתיקוני זוהר חדש (דף צח:) וז"ל, ונשמתו גנוזה בגי"א מן **אב"ג ית"ן**, ת' ת'ורת משה, צ'פונה בן', דאיהו צדיק אריכא מסיטרא דעלמא דאתי, מתמן איהו טוב לצדיקים בעלמא דאתי, בגי"א א"ב לי"ג מכילין דרחמין וכו' ע"ש, פי' כי משה שהוא היסוד דחכמה, הוא צפון בתוך היסוד דבינה הנקרא עלמא דאתי, כדי להכניע חרו"ן א"ף מישראל שמספרו כמנין מש"ה, וכן הוא מכניע כל אלהיים אחרים שמספרו כמנין מש"ה, שהוא לעולם מכניע אותם, עכ"ל.

ומבואר מזה שבשם **אב"ג** נרמז סוד השנאה וחרון אף שהיא חו" על ישראל, ולכן שם **אב"ג** פירושו שט"ן, סוד הקליפה שמסטין על ישראל, ומביא חרון אף ושנאה לעולם על ישראל, ולכן ר"ת **אב"ג** ג'דע ב'חרי א"ף (איכה ב, ג), רומז לזה. והתיקון לזה מה שגרמו ישראל בעון העגל חרון אף ושנאה כבושה, התיקון לזה לקיים מ"ע של ואהבת, לאהוב השי"ת בכל לב, ולכן כתוב שם **אב"ג** הנז' על תיבת ואהב"תא"ת יהו"ה, כיאהב"ה היפך השנאה והחרון אף.

ובן לפי שמבואר ש**אבג"י** רומז לז' מלכין, לכן **אבג"י** ר"ת ב"ית ג'אים י"סח א'דני (משלי טו, כה), רומז לבחי' הקליפה הנז' שנק' **אבג"י**, שיצאה מכח שבירת הז' מלכין הנז' ע"י שם **אבג"י**, וע"י שם הנז' נתבטל ע"י בחי' משה שקבור בגי"א שהוא אותיות **אבג"י**, ומבטל הקליפה הנז' בסוד ר"ת הנרמז בו ב"ית ג'אים י"סח א'דני. ולפי

הגדה של פסח

סדר הקערה

לפי מנהג האר"י ז"ל

יסדר על שלחנו ערה בשלש מצות שמורות מונחות זו על זו, למטה ישראל ועליו לוי ועליו הכהן, רמז ח' ב' ד'. ועליהם לימין הזרוע רמז לחסד, וכנגדה לשמאל הביצה רמז לגבורה, וביניהם באמצע המרור רמז לתפארת, ותחת הזרוע החרוסת רמז לנצח, וכנגדה תחת הביצה הכרפס רמז להוד, ותחת המרור החזרת שעושין כורך רמז ליסוד. והקערה רמז למלכות, ואל ישנה מזה הסדר.

קדושת יצחק

בשעת עריכת הקערה

קערה בגימטרי' שע"ה, ג"פ **מצה** בגימטרי' ת"ה, ביחד בגי' תש"פ בגימטרי' **לחם** במספר גדול, שבזכות מצוות ג' מצות והקערה נזכה לפרנסה בשפע כל השנה. **הא** לחמא בגימטרי' פ"ה. וגם ז'רוע

ביצה מ'רור כ'רפס ח'רוסת ח'זרת הר"ת בגימטריא פ"ה. דהיינו, שצ"ל הכל בפה כדלהלן, ר"ג אומר מי שלא אמר ג' דברים הללו בפסח לא יצא ידי חובתו. כיון דבאמירה תליא מילתא.

בשעת סידור הג' מצות בהקערה

מצוות ג' מצות וד' כוסות וכוס של אליהו זל"ט, שע"ז היה עיקר הברכה. שבת מצה בגימטרי' קל"ה, וג"פ קלה הרי זה ת"ה. ועוד ד' כוסות יין, יין בגימטרי' ע', כפול ד' בגימטרי' ר"פ. ועוד פעם יין כוס של אליהו ביחד ז"ה בגימטרי' ש"נ. ועוד, ת"ה עה"כ בגי' ויתן לך ה"א וכו', שידוע שזה היה בליל התקדש חג הפסח וכו' באמור יצחק אבינו ע"ה לעשו הרשע, הן גבור שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים, ודגן ותירש סמכתיו ולך איפוא מה אעשה בני.

חשבותי, שבתבת שמתיו מרומזים

ובכזיתים מצה — דגן). וזה כוונת יצחק אבינו ע"ה, ולך אפוא מה אעשה בני. דהיינו, אם ברכתי אותו בליל קדוש זה במצוות קדושת אלו, וגם סמכותי, דהיינו הסבה דרך שררה וחירות, לכן בוודאי שהוא ימשול עליך. ויה"ר שיקיים בב"א.

[ממחרת הפסח תשנ"ט. בפרשת תולדות בברכת יצאע"ה ליעאע"ה]

שמתיו. ודגן ותירש סמכותי, דגן רומז ג"כ על המצות, ותירש רומז על הד' כוסות יין. ועוד דיוק קטן, שבכתבת דגן הוי ג' אותיות כנגד ג' מצות, ובתבת תירש הוי ד' אותיות כנגד ד' כוסות, סמכותי רומז על מצוות הסבה השייכת למצוות אלו בליל התקדש חג הפסח (שעיקר מצוות הסבה בד' כוסות — תירש,

בשעת סידור הקערה או לאחר'

מצרים שדה צוען, ופירש"י ז"ל שהקב"ה הביא עמו את ג' האבות אברהם יצחק ויעקב ע"ה מג"ע והראה להם ניסים שעושה לבניהם, ע"כ פירש"י. א"כ חשבתי, ולפ"ז יוצא לנו שאברהם יצחק ויעקב היו בשעת יצי"מ, ומשה ואהרן בוודאי היו, יוסף היה ג"כ בארון. ומי לא היה בשעת יצי"מ, רק דוד המלך ע"ה. לכן לא מרומז בקערה באותו דרך בשאר ו' הרועים.

ולסיום אוסיף עוד הערה קטנה ופשוטה, למה לא הביא הקב"ה עמו כביכול את נשמת דוד המלך ע"ה, כמו שהביא את נשמות האבות הקדושים?

חשבותי לתרץ, מפני שאין מלכות נוגעת בחרכתה. כי בשעת יצי"מ היה זמן מלכות משרע"ה, כמו שרואים בקרוב"ץ לפורים שאין אומרים בברכת את צמח דוד מהאי טעמא. אבל אנו מודים שכבר עכשיו זמן של דוד המלך ע"ה, ונשאר לנו רק לחכות עליו בכל יום שיבא, בב"א.

[ממחרת הפסח תשנ"ט לפ"ק]

הנה, בשעת סידור הקערה מכוונים כהן לוי ישראל, כנגד חכמה בינה דעת. ואח"כ מכוונים זרוע ביצה מרור חרוסת כרפס חזרת, נגד חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד, והקערה מלכות.

והנה, גדולי המקובלים בדורות הקודמים נדחקו לפרש סדר מהופך זה, שחב"ד למטה למעלה ממלכות, ועליהם מסודר חג"ת נה"י.

אבל בדרך כבוד, דהיינו בכל ספירה מין מאכל מיוחד הרומז בסוד לספירה ההוא. והנה במלכות, שהוא מרומז בקערה, לא מונחים דבר מאכל הרומז למלכות, אמנם מונחים עליו ג' המצות. אבל המצות ספירות בפני עצמם, וזה ידוע שז' ספירות חג"ת נה"י הם כנגד ז' הרועים. א"כ פלא גדול היה תמיד בעיני, שהספירה השביעית הרומזת לדוד המלך ע"ה, שאליו לבכינו שואב זורח, והוא תקותנו, למה יגרע משאר הספירות?

ועכשיו ראיתי בתהלים עה"פ נגד אבותם עשה פלא בארץ

פרשת בהעלותך

וזה הוא הענין של גלוי מלכות שמים, כאשר יודע האדם שהכל של הקב"ה, ומאמין ששום דבר לא נעשה בכוחו ועוצם ידו כלל, אלא כל רכושו וקנינו וכל עניניו בכל יום ויום הכל בא לו מהש"ת.

וַעֲלֶה דרך זה צריך האדם לגשת אל כל מצוות הצורה שלא יעשה אותה כמצוות אנשים מלומדה ח"ו אלא באופן שיבוא על ידם לאמונה שלימה ויקבל על עצמו עול מלכות שמים שהם עיקר תכלית כל המצוות.

וַבֹּרֶךְ זה נגלה לישראל במעמד הר סיני, שהיה אז התגלות מלכות שמים הגדולה ביותר, כאומרו אנכי ה' אלוקיך וגו' אז ראו ישראל אשר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד כמאמר הכתוב (ישעיהו מד' ו') אתה הראתה לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו, ומצדדי אין אלוקים, והכירו שכל המציאות בעולם הוא מהצורה ית', ובמעמד זה ניתנה להם התורה יען כי האמונה הראויה בהש"ת היא יסוד התורה כולה, ותכלית כל התורה לבוא להשיג אמונה זו.

וַיִּזְהַר שייכות ענין שמיטה אצל הר סיני כי כל עיקר מצוות שמיטה הוא להביא את האדם לאמונה שלימה שכל העולם של הקב"ה, שע"ז יקבל על עצמו עול מלכות שמים, וזה הוא ענין אחד עם מעמד הר

וַיְדַבֵּר ה' אל משה לאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנירות יאירו שבעת הנירות (במדבר ח' א'-ב'), ומקשה העולם דהוה ליה למיכתב ששת הנירות.

מַצִּינֵו דתיקנו שיהיה ו' שבע צרכות ויש על זה כמה פשטים בנגלה ובנסתר ואפשר צעניות דעתי להוסיף עוד טעם מה זה דוקה ו'.

וַנִּקְדִּים מה שכתב בספר הק' עבודת ישראל (פרשת צהר) ויאמר ה' אל משה צהר סיני, פירש"י מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני.

וַצִּירִיךְ להצין דכל התורה כולה נאמרה כללותיה ודקדוקיה מסיני למה דוקה במצוות שמיטה נאמר צהר סיני להקיש אליה כל התורה כולה.

וַבִּתְּב לבאר עפ"י דאיתא בכתבי האר"י ו"ל, כי השנה השביעית שנת השמיטה רומזת למלכות שמים שהיא המדה השביעית מדת מלכות, והענין כי ע"י מצות שמיטה בא האדם לאמונה שלימה בהש"ת, כדאיתא בגמרא טעמא דשביעית, אמר הקב"ה לישראל זרעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי היא

שנותיו של האדם, רקיע, שמים, ועוד שמנינו דהם ו' דהפשט בכל דב' ימים או שנים אפשר לגשת לכל המציאות הן לטוב והן למוטב, ואז אפשר להשיג האמונה שלימה כדעני דרואין בחוש דהכל נעשה רק ע"י השי"ת.

ואפשר לזוה עושין ו' שבע ברכות כדי להעמיד הצית שבונים דהכל רק אמונה כמו שמיטה שהן ו', וזה יסוד כל התורה.

וזה אפשר לומר דנר זה אדם כמו שנאמר כי נר ה' נשמת אדם, צהלותך את הנירות בזמן שאתה רואה להעלות האדם לקרב להשי"ת יאירו שבעת הנירות כמו שבעת ימי משתה ושבע שנים של שמיטה לעוררו הוא רק צאמונה פשוטה.

סיני, ששם נתגלה מלכות הצורה, והגיעו ישראל לאמונה שלימה צהשי"ת, ולענין זה הקשו כל המצוות כולן לשמיטה, לומר לך מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני כי שניהם ענין אחד, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני, כי כמו כן זה תכלית שאר כל התורה והמצוות לצוא על ידם לאמונה וקבלת עול מלכות שמים, אשר על כן אין לעשותן כמצוות אנשים מלומדה ח"ו אלא צהתלהבות וצחינת כמו צמעמד הר סיני שהיא צקולות וצריקים, כדי לקבל על ידם עול מלכות שמים עכדה"ק.

ואפשר להוסיף אמאי דוקה וצנה השציעית צריך לצוא לאמונה זאת, ואפשר דו' הוא שלם כמו ימי השבוע,

פרשת שלח

הישמח משה שהקשה על הירושלמי דכתב שם ושמרתם את משמרתם אמר הקצ"ה אני שמרתם משמרתה של תורה כן אחס תהיו משמרים, ומקשה הישמח משה דפסוק זה כתוב אחר פרשת עריות ואין שייך להקצ"ה שמירה צעירות.

ומתריץ רביה"ק דמצואר צספרים הק' וצדברי חז"ל. שהקצ"ה נתקשר אס עם ישראל ממש צצחינת נישואין והקצ"ה צצכיל נשא אותו לאשה, כמו שנאמר (ישעי' נד. ה.) כי צועליך עושין ה' צצאות, ועוד

למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלוקיכם, אני ה' אלוקיכם וג' (צמדבר טו' מ') לכאורה צ"צ מה צא הפסוק אני ה' אלוקיכם כאן מיירי ולהוסיף צענין צי"ת.

אלא נראה לפרש צפרשת קדושים כתוב קדושים תהיו כי קדוש אני ה', ומקשין העולם האין אפשר לדמות להקצ"ה, ואין אפשר לומר דאדם פשוט אפשר לצוא למדריגה של הקצ"ה.

רביה"ק אמר (פרשת קדושים) מה שמקשה

ראיות עי"ש (וכן משמע מאור החיים הק' ריש פרשת תוריע).

ובזה מתרץ רביה"ק הקושיא של הישמח משה ז"ל, דבדודאי שייך אלל הקצ"ה וכלל ישראל שמירה מעריות דכיון דהקצ"ה נשא את כלל ישראל לאשה, א"כ כלל הנוגע צם כנוגע צאשה נשואה, וזהו כוונת ושמרתם את משמרתי כמו שאני קבלתי לא להחליפם באומות אחרת כי הם נשואים אלי כן אתם תיהו לי דבוקים אלי ולא ח"ו באחרים, ורבינו מציא גם מספר המקנה שכתב כן שהקצ"ה נשא את כלל ישראל בחופה וקידושין.

וראיתי בספר נפש צלאל לאצ"ד סאטמאר לעיקוואד, שמתרץ בזה הפסוק צפרשת קדושים, קדושים תיהו, דלריכין ליהות קדושים, לבל להתערב ח"ו באומות העולם, כי קדוש אני, דכמו שאני לא אחליף אתכם והוא אללי כצחינת עריות כיון שרק אתם נשואים לי, כן גם אתם תיהו רק דבוקים אלי, וח"ו לידבק באחרים כי זה מגדר עריות כי אתם נשואים לי, ואמר עוד

כי קדושים מרמזו על קידושין שתקין מקודשין אלי, כי קדוש אני ה' ר"ל כי גם אני מקודש אליכם עכ"ד.

ראינו מזה דעאם דבר של קידושין הוא ליהות רק דבוק צה' ולא דדבר אחר ח"ו, דזהו הקידושין של הקצ"ה לכלל ישראל.

ואפשר לומר לפי זה מה דאמרין בעת הקידושין הרי את מקודשת לי דלכאורה מקודשת הוא מיותר, ומה כאן דבר קדוש, אלא התירוץ להורות עאם הקידושין צין בחור לצתילה הוא רק מקודשת לי רק ליהות דבוק צהשי"ת ולא דדבר אחר, וזה הענין של צינית דזה מצדיל צין האדם להרחוב הגשם ולומר ולהוכיח שאין אני והגשמיות דבר אחד ואין אני שייכות עם כל זה והייתם קדושים לאלוקיכם ורק לאלוקיכם ולא בשום ענין של האומות העולם ח"ו דזה הוא גדר עריות באתה מקודש בקידושין להשי"ת, ותיכף אמר אני ה' רק לאני ולא לאחר דזהו ממש בענין של צינת.

ליל שבת פ' לך לך תשפ"א

[אמאי לא רצה אברהם ליקח הממון ממלך סדום – מפרעה לקח כיון שרצה שיהא קידוש ה' – בעיקבתא דמשיחא העיקר הוא גמ"ח – כל צדיק למד מחבירו דרך בעבודת ה']

ויתן לו מעשר מכל (י"ד כ') בספר דברי יחזקאל כתב שיש כאן שתי דיוקים, דלכאורה ממה נתן לו אברהם מעשר, הלא לא לקח מן מלך סדום כלום, כמו שאמר לו אח"כ שלא יקח ממנו כלום, וכן יל"ד דכאן אצל אברהם כתיב ויתן לו מעשר מכל, משמע דנתן רק מעשר, ובפ' ויצא גבי יעקב כתיב (כ"ח כ"ב) **כל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך** ודרשו חז"ל (כתובות נ' ע"א) שנתן לו חומש שהיא שני פעמים מעשר.

ומבאר הדברי יחזקאל דהענין כך הוא, דהנה כאשר אמר לו מלך סדום תן לי הנפש והרכוש קח לך, לא רצה אברהם ליקח ממנו כלום, משום דאברהם היה שונא מתנות, וטען מלך סדום ואמר לאברהם, הלא אתה הצלת זאת מזוטו של ים והרי הוא שלך, וכבר זכו העניים במעות המעשר^{טז}, ונהי דאתה יכול למחול חלק שלך, אבל אין אתה יכול למחול חלק העניים, וע"ז השיב לו אברהם, כי לא יקח ממנו אפילו כדי שיעור המעשר,

לפי שאמרו חז"ל (שבת קי"ט ע"א) עשר בשביל שתתעשר, נמצא דהמעשר יגרום לו שיתעשר, וזה איני רוצה שלא תאמר אני העשרתי את אברם, ושאל ממנו א"כ מה תעשה בזה המעשר שכבר זכו העניים, ע"ז אמר לו אברהם שישלם ממון זה מכיסו, נמצא דלא עשה אברהם עסק טוב מכל הענין הזה, על כן לא נתן כי אם מעשר, אבל יעקב שהיה ישן על מטתו והמלאכים לקחו הכבשים מעדר לבן לעדרו^{יז}, ובא לו הריוח בנקל, לכן נתן שני פעמים מעשר.

ומסיק הדברי יחזקאל דהיוצא מזה הוא, שאם בא לו לאדם ריוח בנקל, יש ענין מיוחד שיתן חומש ולא סתם מעשר ע"כ.

ובענין זה שנתן הממון מכיסו כתב החתם סופר (תו"מ ד"ה ויתן לו) דצ"ע במה הקנה לו המעשר, הממון היה לו בביתו, ולא כאן אתו במלחמה, ותירץ דצריך לומר

טז. ובפנים יפות הביא ראיה ממסכת עירובין (ל"ז ע"ב) דכיון דזכה אברהם בהממון מחיוב מעיקר הדין לעשרו ואף שאינו רוצה ליטול הממון בעצמו.

יז. עיין ברש"י שם (ל"א י') והנה העתודים.

שהקנה לו ע"י קנין חליפין, כמו שמבואר במס' בבא מציעא (י"א ע"ב), והיות כי לפנים בישראל שלף איש נעלו ונתן לרעהו, י"ה היה יכולין לחשוב שיקח אברהם א' מהמנעלים שבשלל סדום, ובזה יעשה החליפין, וע"כ אמר לו אברהם אם מחוט ועד שרוך נעל, שאפילו מנעל כדי לעשות חליפין לא יקח מהם, שלא יאמר אני העשרתי את אברם, כי ע"י שנתן מעשר בשביל מנעל זה, זכה להברכה של עשר בשביל שתתעשר, ועל כן לקח מנעל שלו ולא של רכוש סדום ע"כ.

ובפנים יפות כאן מפרש דבאמת נתן אברהם מעשר מהממון של עצמו, כיון שהרי היה במלחמה והיה בחזקת שיאבדו לולי שנעשה לו נס, ועל כן מן הדין הוה כאינו שלו, וציין שראה בתשובה אחת שפסק שאם היה לו לאדם חוב שהיה הבעל הבית מיואש מלקבלו עוד, ואחר כך החזיר לו הלואה הממון, צריך הבעל הבית לעשרו פעם אחרת, דכיון שהיה לו יאוש מזה, הוה כאילו קיבל ממון אחר, וכן היה אצל אברהם ועל כן מה שעיסר היה ממון שלו ע"כ.

אבל יש לעיין מהו הביאור שבכאן לא רצה ליקח מאומה מכל הרכוש, וכפי שאמרנו בשם הדברי יחזקאל שהיה

אברהם שונא מתנות ולעיל (י"ג ב') ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב וילך למסעיו וגו' ואנו רואין שלקח הממון מפרעה, ולא ראינו שהיה שונא מתנות, אך החתם סופר הסביר^ט, שאברהם היה לו ענין מיוחד אמאי לקח כאן הממון, שהרי אברהם היה הולך תמיד ומפרסם שיש בורא והוא משגיח על הכל ומשלם טוב לעושי מצותיו, ומעניש למי שעובר על מצותיו, ועל כן שחקו ממנו, כיון שהיה עני והיה נע וגד, ואמרו לו איה אלקיך שאתה מדבר ממנו תמיד, ואיפה הטובה שעושה למי ששומר מצותיו, ועל כן עכשיו כשהיה לו אופן להגיע לידי עשירות, לקח הממון, ובזה הראה לכל העולם שהשי"ת הוא המשגיח והוא המפרנס לכל, ולא יכלמו לנצח כל החוסים בו וזהו שאמר רש"י (ד"ה וילך למסעיו) בחזרתו פרע הקפותיו שהיה לו תשובה ונצחון לאלו ששחקו ממנו, ועכשיו פרע להם כגמולם והראה להם שה' היטיב לו ע"כ.

ובחתם סופר (ד"ה ויתן לו) כתב חידוש דתיבות ויתן לו מעשר מ"כל" זהו המשך ברכת שם [מלכי צדק], שבירך לו שיוסיף עליו השי"ת אות ה' על שמו, כי תיבת כל בגי' חמישים, ועישור מזה הוא ה', וזהו שבירך לו שם שיוסיף לו

יח. כמו שמבואר שם ברות (ד' ז') ושם ברש"י.

יט. הובא בספר אורות חתם סופר דף נ"ד מספר זכרון למשה דף קי"ח.

כ. כמו שהאריך הרמב"ם בהלכות ע"ז פרק קמא.

השי"ת העישור של חמישים וזהו אות ה' ועי"ז ישתנה אצלו הכל למעליותא ע"כ.

ובאות ה' זה היה מונח דברים גדולים, וכמו שהובא לפרש הקשר בין ואעשך לגוי גדול עם ואגדלה שמך, בספר ברית שלום (ד"ה ואעשך) כי הגמרא בערכין (ל"ב ע"ב) דרש על הפסוק בנחמיה (ח' י"ז) ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סכות וישבו בסכות כי לא עשו מימי ישוע בן נון כן בני ישראל עד היום ההוא, ודרש הגמרא כי עזרא הסופר ביטל יצרא דעבודה זרה, ואגין זכותא עלייהו כי סוכה, והיינא דקפיד קרא עילויה דיהושע, דבכל דוכתא קרי ליה יהושע, וכאן קרא ליה ישוע, בשלמא משה לא בעי רחמא על היצה"ר שיתבטל, כיון שלא היה לו זכותא דארץ ישראל, אבל יהושע שהיה לו זכותא דארץ ישראל היה לו לבקש רחמים על היצה"ר, ועל כן נחסר אות ה' משמו ע"כ תו"ד הגמרא.

ויש לומר דלפיכך נענש ולא היה לו בנים, כדאיתא במס' עירובין (ס"ג ע"ב), והעונש היה לפי שלא ביטל היצה"ר על כן לא היה לו בנים, ובמדרש בראשית רבה (ל"ט י"א) ר' אבהו אמר הבטכ"א נא שמים אין כתיב כאן, אלא השמימה, אמר הקב"ה בה"א בראתי את העולם, הרינו מוסיף ה"א על שמך ואתה פרה ורבה ע"כ דברי המדרש, ויש לרמוז לפי"ז בהפסוק (בראשית

מ"ז כ"ג) **הא לכם זרע** שע"י הוספת אות ה', זוכים להיות פרה ורבה, ויהושע כיון שניטל האות ה' משמו כיון שלא ביטל היצה"ר, על כן לא היה לו בנים.

ויבזה נבוא לפרש הקשר בהפסוק כאן, שהשי"ת אמר לאברהם לך לך מארצך שילך לא"י ושם יזכה להרוג היצה"ר, ועי"ז יזכה לואעשך לגוי גדול, והסיבה לזה הוא דכיון שהרג היצה"ר יתוסף לו אות ה' על שמו, שיתקיים בו ואגדלה שמך, שיתוסף בו אות ה', וזהו סגולה להיות פרה ורבה ע"כ.

הרי שהיה מונח טובא בהברכה שבירכו מלכי צדק, שיתוסף בו אות ה' שע"ז יזכה לעקור היצה"ר ואחר כך על ידי האות ה' יזכה לבנים.

ומדברי רש"י כאן יש להוציא דברי חיזוק לדורינו, שאנו עומדים עכשיו בזמן של בעיקבתא דמשיחא ובדור חלוש בלי משען ומשענה, דרש"י כתב"ב ואעשך לגוי גדול זה שאומרים אלקי אברהם, ואברכך זה שאומרים אלקי יצחק, ואגדלה שמך זה שאומרים אלקי יעקב, יכול יהיו חותמין בכולן תלמוד לומר והיה ברכה בך חותמין, וביאר בזה בספר דברי ישראל בשם זקינו הרה"ק ר' יחזקאל מקאזמיר זצ"ל, כי ידוע שכל א' מהאבות הקדושים היה מיוחד בא' מעמודי העולם,

כא. בראשית ט"ו ה'.

כב. והמקור הוא ממס' פסחים דף קי"ז ע"ב.

הרה"ג ר' חיים אלימלך מענצער שליט"א
דיין בב"ד אבן המשפט, וראש חבורת חושן משפט במאנסי

בענין מזיק רכב שכור

שאלה: בימינו מצוי מאד ששוכרים רכב הנקרא lease וגוף הרכב שייך לחברה בבעלות נכרי. ונשאלת השאלה המזיק הרכב השכור מגוי האם חייב לשלם לשוכר או לא.

דאפילו גורם לממון לאו כממון אכתי יתחייב לשלם לשומר מדיני דגרמי, שהרי גרם הפסד לשומר שהשומר מתחייב לשלם לבעלים. ותירצו התוס' שם ג' תירוצים. תירוצ' א' דינא דגרמי לא שייך רק בדבר השוה לכל העולם, אבל דבר שאינו שוה רק לשומר לפטור את עצמו מבעלים, אין בזה דינא דגרמי רק גורם לממון. תירוצ' ב' דאזה"נ דחייב לשלם משום דיני דגרמי, אולם לא חשיב כשלו לשלם על זה דו"ה.

נמצא לפי תירוצ' א' אין לחייב מזיק דבר השכור משום דינא דגרמי. ולפי תירוצ' ב' מזיק דבר שכור חייב לשלם לשוכר משום דינא דגרמי.

הרמב"ן בקונטרס דיני דגרמי הכריע כתירוצ' הב' ולפי"ז מזיק רכב שכור, מחויב לשלם לשוכר מה שהשוכר מחויב לשלם למשכיר.

תוס' שם הביאו עוד תירוצ' בשם הריצב"א שדינא דגרמי הוא רק מדרבנן. ולעולם חייב לשלם לשומר

השאלה נחלקת לשני חלקים הא' כיון שהשוכר יתחייב לשלם עלות הנזק למשכיר בעל הרכב, האם חייב המזיק לשלם לשוכר מה שיצטרך השוכר לשלם למשכיר בעל הרכב.

והב' האם חייב המזיק לשלם לשוכר על מה שהזיק ונפחת שווי השתמשות השכירות.

-א-

בנידון שאלה א' האם חייב המזיק לשלם לשוכר מה שיצטרך השוכר לשלם למשכיר.

(א) בגמ' ב"ק (דף ע"א) איתא הגונב שור של שומר ושחטו אם חייב לשלם דו"ה לשומר. דאם גורם לממון כממון דמי חייב לשלם דו"ה לשומר, ואם גורם לממון לאו כממון דמי אינו חייב לשלם לשומר. ואנן קי"ל דגורם לממון לאו כממון, ולפי"ז לכאורה פטור הנגב והמזיק לשלם לשומר אעפ"י שהשומר יתחייב לשלם לבעלים.

אולם התוס' שם (ד"ה וסבר לה) הוקשו,

מדינא דגרמי מדרבנן. וגם לפי תירוצו זה מזיק רכב שכור חייב מדרבנן לשלם לשוכר מה שיתחייב לשלם למשכיר.

הש"ך (סימן שפ"ו סק"א) הכריע כשיטת הריצב"א דדינא דגרמי הוא רק מדרבנן. וכתב הש"ך (שם סק"ו) חילוק להלכה אם דינא דגרמי מן התורה או רק מדרבנן, דאי דינא דגרמי מן התורה. חייב גם בשוגג ובאונס, שהרי אדם המזיק חייב שוגג כמזיד אונס כרצון. אבל אם דינא דגרמי רק מדרבנן, לא קנסו רק במזיד. אולם המזיק בגרמי בשוגג לא קנסו ופטור לשלם.

והמזיק בגרמי בפשיעה כתבו הפוסקים (נוב"י סימן ל"ז, אמרי יוסף סימן קל"ד) שחשיב כמזיק במזיד וחייב.

נמצא להלכה לפי הכרעת הש"ך, שמזיק רכב שכור במזיד או בפשיעה חייב לשלם לשוכר מה שהשוכר יצטרך לשלם למשכיר. אולם מזיק רכב שכור בשוגג, פטור לשלם לשוכר מה שהשוכר יצטרך לשלם למשכיר.

(ב) וכל זה אי נימא שכל חיוב לשלם לשוכר הוא רק מדינא דגרמי. אולם החזו"א (ב"ק סימן סק"ד ד"ה והיכא דחייב) הוכיח מדברי התוס' (ב"ק ס"ט ד"ה כל שלקטו) שכתבו התוס' שהגונב מן הגנב חייב לשלם לגנב, לפי שהגב צריך החפץ כדי להחזירו לבעלים. ומשמע מדברי התוס' שם שאין זה מדינא דגרמי רק מעיקר הדין, שהגנב יש לו תביעה על החפץ כיון שהחפץ נצרך לו

כדי לשלם לבעלים. ולפי"ז כתוב החזו"א גם גנב או מזיק חפץ השאול או השכור חייב מעיקר הדין לשלם לשומר, כיון שנצרך לשומר חפץ זה להחזירו לבעלים. (ועיי"ש מה שמחלק ומיישב הגמ' דף ע"ט הנ"ל שמוכח שחייב רק משום גורם לממון או משום דינא דגרמי).

ולפי דברי החזו"א נמצא שחייב מעיקר הדין ולא רק מדינא דגרמי, וא"כ הדרא כללא לדוכתא כמו כל מזיק שחייב בין במזיד בין בשוגג.

אולם דברי החזו"א אין מוכרחים, שהרי התוס' לא כתבו דבריהם רק בגונב מן הגנב, ולא בגונב מן השומר. וס"ל לחזו"א שאין חילוק בין גונב מן הגנב לגונב מן השומר. אולם לפי מה שביארו כמה אחרונים (האמרי משה, והקו"ש, ועוד), שכל גנב יש לו קנייני גניבה בדבר הנגנב. ונהי שחייב להחזיר, עכ"פ יש לו קניין בגניבה לגבי כמה דברים, ועד כמה שאינו חייב להחזיר כבר נקנה לו הגניבה. לפי"ז אין להביא ראיה מגנב לשומר. דשאני גנב שיש לו קנייני גניבה, ולכן הגונב ממנו חייב לשלם לו, כיון שנצרך לו הדבר להשיבו. משא"כ גונב מן השומר, אין החפץ שייך לשומר ואין חייב לשלם לו רק משום דינא דגרמי.

(ג) ומצאתי מחלוקת אחרונים, בגנב מן השואל, ששאל חפץ מגוי, והשואל התפשר עם הבעלים בפחות. האם חייב גנב לשלם לשואל כל דמי הגניבה או אין חייב לשלם רק מה שעלה לו להתפשר

וכמה נפחת שווי השכירות, דהיינו כמה מוכן אדם לשלם על רכב זה אחר שניזוק עבור שכירות של ג' שנים. (וכמובן שניזוק השתמשות השכירות עולה הרבה פחות מניזוק של עצם גוף הרכב).

(ה) כבר הבאנו לעיל שיש חילוק בין מזיק ממש למזיק בגרמי. שמזיק ממש חייב גם בשוגג ובאונס. משא"כ מזיק בגרמי חייב רק במזיק ובשוגג פטור. ואם כן יש לדון במזיק תשמיש השכירות של חבירו האם נחשב כמזיק ממון ממש, או נחשב רק כגרמי, שהרי הדבר השכור אינו ממון חבירו ממש, אלא שמנע ובטל משוכר את זכות השתמשות שהיה לו בדבר השכור.

ונראה דתליא בפלוגתת הראשונים אי שכירות ליומא ממכר הוא או לא. דדעת הרשב"א וסייעתו דקי"ל שכירות ליומא ממכר הוא כדאיתא בגמ' פרק הזהב. אבל דעת התוס' דרק לגבי אונאה נתחדש דשכירות נחשב לממכר, אבל בעלמא קי"ל דשכירות לא קניא ושכירות לאו ממכר הוא. (ראה ש"ך סימן של"ד סק"ב שהביא מחלוקת הראשונים ומצדד שם כדעת התוס'). ולפי"ז לדעת הרשב"א וסייעתו דשכירות ממכר הוא ודאי נחשב הדבר השכור כממונו, והמזיקו הוא מזיק ממונו ממש ולא גרמי

עם הגוי. בפתחי תשובה (סימן שמ"ח סק"ד) וברעק"א (שם), הביא בזה מחלוקת, יש פוטרים וסוברים שאין חייב לשלם רק מה שעלה לו להתפשר עם הגוי המשאיל. ויש מחייבים כל דמי הגניבה*. וכנראה נחלקו ביסוד הנ"ל, האם חיוב של המזיק וגנב מן השומר הוא רק משום דינא דגרמי, או שיש לשואל תביעה על גוף הממון וחייב משום גנב ומזיק ממש.

נמצא לדינא שהמזיק רכב שכור במזיד או בפשיעה חייב כל מה שהשוכר יצטרך לשלם למשכיר. והמזיק בשוגג תלוי במחלוקת אחרונים, ומספיקא אין להוציא ולחייב ממון.

-ב-

בנידון שאלה ב' האם חייב לשלם לשוכר על מה שהזיק רכב השכור לו, והפחית את שווי השתמשות השכירות.

(ד) בנתה"מ (סימן ש"מ סק"ג) כתב בפשיטת שהמזיק דבר שכור חייב לשלם לשוכר מה שהפחית את השתמשות השכירות. ושומת הנזק הוא כך, אם שכר את הרכב לג' שנים, ובא אחד והזיק הרכב. הרי הזיקו השתמשות של ג' שנים, ושמים כמה מוכן אדם לשלם על שכירות רכב שלם של ג' שנים,

א. השער המשפט (סי' ע"ב סק"ד) הביא ראייה שגנב מן השואל חייב כל דמי החפץ. משואל ששאל משוכר, ששואל משלם לשוכר, אעפ"י ששוכר פטור לשלם לבעלים. וכבר כתב האמרי בינה שאין הכרח משם, ששאני שואל שמתחייב למי ששאלו ממנו. משא"כ מזיק וגנב שהוא חיוב התורה, מתסבר שאין חייב רק לבעלים האמתיים.

הלכות חנוכה תרע

א

תר"ע^א דברים האסורים והמותרים בחנוכה ובו ט' סעיפים:

א בכ"ה בכסליו מתחילים שמונת ימי חנוכה, ונקבעו על ידי הנם שאירע לאבותינו בימים הללו, שבזמן^ב בית שני גזרו מלכי עובדי כוכבים גזירות על ישראל לבטל דתם ופשטו ידם בממונם ובכנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וצר להם לישראל מאד מפניהם, עד שריחם השי"ת עליהם והושיעם על ידי מעשה יהודית^ג בתו של יוחנן כהן גדול מבית חשמונאי, שהאכילה לראש האויבים תבשיל של גבינה כדי שיצמא וישתכר מן היין וישן וירדם וחתכה את ראשו וברחו כולם, וגברו עליהם בני חשמונאי הכהנים הגדולים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד חורבן השני:

ב וכשנכנסו^ד העובדי כוכבים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום כ"ה בכסליו היה, ובדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן טהור שהיה מונח בהצנע וחתום במכעתו של כהן גדול והכירו שלא נגעו בו העובדי כוכבים, ולא היה בו אלא כדי להדליק נרות המערכה יום אחד ונעשה בו גם והדליקו ממנו ח' ימים^ה עד שהשיגו שמן טהור.

ונמצא^ו שהיה הנם מתחדש באותו פך בכל יום מח' ימים אלו, ואף גם ביום הראשון, דאף על גב שהיה שמן בפך כדי יום אחד, מכל מקום^ז ע"כ לא נתרוקן לגמרי כשנתן השמן בהנרות אלא נשתייר ממנו מעט עכ"פ כדי שישרה ע"ז הברכה לימים הבאים, או^ח שלא נחסר מהפך ביום הראשון כי אם חלק שמינית ממנו, וכן בכל יום ויום, ונמצא שבכל יום ויום היה הנם ניכר ומתחדש באותו פך.

סימן תרע

ו. רי"ף.

ז. ט"ז. ומעין זה בש"ג דהג"מ תירוצ' א', ור"ל שנשאר בפך וכדמשמע ברי"ף ה"ל, ולא קשה מידי קושית מקור חיים בהגהות, ואף לתירוצ' ג' דב"י י"ל מצאו מלאים שאני.
ח. פני יהושע. ואפשר הב"י בתירוצ' א' ר"ל ג"כ ע"ד זה, וכדמוכח ברי"ף שהנס היה בפך כלי, וצ"ע בספר חס"ל שבבר"י.

א. השלמה למה שחסר בשוע"ר. נעתקה משו"ת דברי נחמיה או"ח עז, א. גם הציונים ומקורות שבשולי הגליון נעתקו משם.
ב. רמב"ן ריש פ"ג.
ג. ר"ן כלבו. ושאר פוסקים מהמדרש.
ד. גמרא. ורש"י. טור.
ה. עיין ב"י ורש"א בחידושי אגדות.

ומפני זה חכמים שבאותו הדור קבעו לח' ימים אלו ועשאום יו"ט בקריאת ההלל בכל יום ולומר על הניסים בהודאה ולהדליק בהם הנרות על פתחי הבתים להראות ולגלות הנס, וכמה שיתבאר, ונקראו ימים אלו חנוכה^ט כלומר חנ"ו כ"ה שביום כ"ה בכסליו^י חנו מאויביהם, וגם^{יא} יש טעם על שם חנוכה המזבח שחנוכהו בימים אלו כמו שיתבאר:

ג' יש^{יב} אומרים שלא נקבעו ימים אלו ליום טוב כי אם להלל והודאה ונרות אבל לא למשתה ושמחה כימי הפורים, והטעם^{יג} כי בפורים היה הגזירה להרוג ולאבד הגופים של היהודים וגם פרסום הנס היה בענין הצלתם לכן גם זכרון הנס נתקן במשתה ושמחה גופנית, אבל בחנוכה עיקר הגזירות היה בהעברת הדת וביטול התמיד ונרות המערכה, וגם עיקר פרסום הנס היה באותו פך של שמן שבו היה הנס גלוי ומפורסם אבל הצלתם עם שהיה עפ"י סיבה וסייעתא דשמיא לא היה ע"ד נס גלוי, ע"כ גם זכרון הנס נתקן בעניני עבודת ה' ולא בשמחה גופנית.

(ויש חולקים ואמרים^{יד} שגם למשתה ושמחה נקבע, אם מחמת שמחת הנס הנזכר, ואם משום דאיתא במדרש שמלאכת המשכן נגמר בכ"ה בכסליו והיה ראוי להיות אז חנוכה הנשיאים אלא שעיקב הקב"ה שמחת המשכן עד חודש ניסן שבו נולד יצחק, ונגד זה שילם לכסליו בימי חשמונאי שכשגברה ידם בכ"ה בכסליו^{טו} סתרו את המזבח וגזזו אבניו מפני שקצצוהו אנשי עובדי כוכבים לעבודת כוכבים ובנו מזבח חדש וחנוכהו ח' ימים אלו כעין חנוכה הנשיאים במשכן, ולפיכך קבעו לימי משתה ושמחה.

ולענין מעשה^{טז} מנהג קדום הוא להרבות בסעודה בימים אלו, וכן נוהגין^{יז}

מדרש ומגילת תענית. ועיין בה"ג כלבו. וכ"מ ברמב"ם ובתשובות רשב"א ס' תרצ"ט וברא"ש וטור סוף ס' ת"כ.

טו. אליה רבה ס"ק א'. רש"א שם עפ"י משנה דמדות ודמ' ע"ג נ"ב.

טז. ב"ח. וכן מוכח מדברי הר"מ גופא.

יז. לבוש.

ט. ר"ן. טור. ושאר פוסקים.

י. לבוש. ועיין בר"י ורש"א.

יא. מהרש"א שם.

יב. טוש"ע בשם הר"מ.

יג. עיין לבוש. ב"ח. ט"ז.

יד. מרדכי הארוך. רש"ל. רמ"א. ב"ח. מג"א, עפ"י

הלכות חנוכה תרע

ג

במדינות אלו, ומכל מקום יש^{יח} נוהגין בסעודות אלו לומר שירות ותשבחות להשי"ת^{יט} מעין המאורע על הנסים שעשה לאבותינו בימים אלו, ועל ידי זה ניכר שהסעודה באה לחבב ולפרסם הנס, ואז הוי סעודת מצוה^כ לכולי עלמא.

יש אומרים^{כא} שיש לאכול בחנוכה מאכלי חלב וגבינה^{כב} זכר לנס שהיה ע"י שהאכילה יהודית את ראש האויבים תבשיל של גבינה כנוצר לעיל:

ד לענין איסור מלאכה לכולי עלמא לא נקבעו ימים אלו ליו"ט^{כג} ומותרים בעשית מלאכה, ומ"מ^{כד} נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות כדי^{כה} שיהיה להם היכר שאסור להשתמש לאורן, וגם כדי שלא ישלש בשוגג להשתמש לאורן, אי נמי^{כו} כדי שלא להסחית דעתן מזכר הנס עושין לפחות אותה שעה כמו יו"ט, ויש נשים^{כז} שנוהגות איסור המלאכה בכל יום הראשון ויום השמיני, מעין יו"ט דפסח וסוכות שביום הראשון והאחרון אסורים מדאורייתא, והטעם לנשים^{כח} דוקא הוא משום שהנס נעשה על ידי אשה יהודית כנוצר לעיל, ויש^{כט} מגדולי המורים שמשמע מדבריו שאין חילוק ושגם לאנשים יש למנוע, וכל מקום לפי מנהגו אין להקל להם (ועל ידי שאלה וחרטה צ"ע):

ה כבר נתבאר בסימן תקע"ג דאף על פי שכל ימים טובים הכתובים במגילת תענית לענין איסור תענית והספד נתבטלו אחר החורבן, חנוכה ופורים הכתובים גם כן שם לא בטלו, לפיכך אסור להתענות בחנוכה אפילו תענית יחיד ואין צריך לומר שלא לגזור תענית ציבור ואפילו תענית חתן ביום חופתו ותענית יום שמת בו אביו ואמו אין מתענין, ואם התענה בו תענית חלום צריך

יח. רמ"א.

יט. עיין במר' ר"פ מש"נ על החסד שעשה עם אדם וחוה הוא הדין כאן ע"ד, ועיין ים של שלמה דב"ק ובה"ג.

כ. שהרי הר"מ מודה בכהאי גוונא במרדכי שם וכמ"ש הדרכי משה בשם הגהות מיימוניות גם כאן.

כא. ר"ן. ושאר פוסקים. רמ"א.

כב. לבוש. וכן מוכח ברמ"א.

כג. רש"י. וטוש"ע.

כד. טוש"ע.

כה. ב"י. ושלטי גיבורים דהגהות מרדכי.

כו. לבוש.

כז. שלטי גיבורים. מהרי"ל. מג"א.

כח. ט"ז. ומג"א. ושאר אחרונים.

כט. מהרי"ל. אליה רבה. ופרי מגדים.

ל. עיין מג"א שרמז למ"ש סי' תקל"ד וע"ש. וכאן בט"ז משמע שהכל רק משום דברים המותרים בו. ובמג"א משמע דנשים בעוד הנרות לאו מהאי טעמא וכן מוכח בטור ומהרי"ל. י"ל שהכל מנהג חשוב ע"פ ת"ח כו' ועיין לעיל סי' תס"ח וסי' ת"ע ס"ח.

כל מקדש

זה הזמר מיוסד מן חרוז שני והלאה ע"פ א"ב וכל חלק הרביעי מן כל חרוז לקוח מן פסוק אחד. ובחרוז הראשון מפני ענותנותו של המחבר חתם שמו בראשי תיבות שניות של ג' חלקי החרוז שהם מקדש, שומר, הרבה, ר"ת משה:

כל המקדש את יום השביעי לפי השגותיו ומדרגותיו, וגם כל השומר את השבת ונזהר לא לחללו כפי ההלכה - כל אחד משני סוגים אלה יקבל שכר הרבה מאד לפי מעשיו, איש על מחנהו ועל דגלו - כל אחד לפי הבנתו ודרגתו.

אוהבי ה' המצפים לגאולה ובנין בית המקדש ביום השבת שהוא מעין עולם הבא שישו ושמחו כיום שבו קבלו ישראל את התורה שהנחיל לנו האל ומתוך שמחה הרימו ושאו ידיכם קודש ואמרו לאל. ברוך יהוה אשר נתן מנוחה לעמו ישראל בשבת.

ישראל דורשי ה' זרע אברהם שעליו נאמר "ידעתיו" - חיבבתיו (וירא יח) - המהדרין ומוסיפין מחול על הקודש שמאחרים לצאת מן השבת ומקדימים בכניסתו שמחים הם לשמור את השבת גם בדברי החכמים בעירובי חצרות, תחומין ותבשילין ולכן בזה היום נגילה ונשמחה בו.

כל מקדש שביעי כראוי לו. כל שומר שבת [קודש] כדת מחללו. שברו הרבה מאד על פי פעלו. איש על מחנהו ואיש על דגלו:

אוהבי יהוה המחכים בבנין אריאל. ביום השבת שישו ושמחו במקבלי מתן נחליאל. גם שאו ידיכם קודש ואמרו לאל. ברוך יהוה אשר נתן מנוחה לעמו ישראל:

דורשי יהוה זרע אברהם אוהבו. המאחרים לצאת מן השבת וממתרים לבא. שמחים לשמרו ולערב ערובו. זה היום עשה יהוה נגילה ונשמחה בו:

זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה בְּמִצְוֹת שַׁבָּת
גְּרוֹסָה. חֲרוּתָהּ לְיוֹם הַשְּׁבִיעִי
כְּכֹלָה בֵּין רַעוּתֶיהָ מְשַׁבָּצָה. טְהוֹרִים
יִירָשׁוּהָ וַיְקַדְּשׁוּהָ בְּמֵאֵמֶר כָּל אֲשֶׁר
עָשָׂה. וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:

יוֹם קָדוֹשׁ הוּא מְבוֹאוֹ וְעַד צֵאתוֹ.
כָּל זֶרַע יַעֲקֹב יִכְבְּדוּהוּ כְּדַבֵּר
הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ. לָנוּחַ בּוֹ וְלִשְׁמוֹחַ
בְּתַעֲנוּג אָכֹל וְשָׁתוֹ כָּל עַדַּת יִשְׂרָאֵל
יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ:

מִשְׁךְ חֶסֶדְךָ לִידְעֶיךָ אֵל קִנְיָא
וְנוֹקָם. נוֹטְרִי לְיוֹם הַשְּׁבִיעִי
זָכוֹר וְשִׁמּוֹר לְהִקָּם. שִׁמְחָם בְּבִנְיָן
שָׁלֵם בְּאוֹר פָּנֶיךָ תְּבַהֲיָקָם. יְרוּיָן
מִדְּשָׁן בֵּיתְךָ וְנַחֲלָ עֲדֻנֶיךָ תִּשְׁקָם:

עֲזוֹר לְשׁוֹבְתִים בַּשְּׁבִיעִי בַּחֲרִישׁ
וּבְקָצִיר עוֹלָמִים. פּוֹסְעִים בּוֹ

זכרו את תורת משה עם מצות השבת הנלמדת ע"י חז"ל ואשר חרותה על הלוחות בתוך עשרת הדברות ככלה הניצבת בין חברותיה: רק בני ישראל נחלו מצות השבת ומקדשים אותה על היין ומזכירים כי ה' שבת מכל מלאכתו אשר עשה ואומרים "ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה".

יום שבת כולו קודש מכניסתו עד צאתו, כל צאצאי יעקב אבינו מכבדים אותו כדבר מלכו של עולם ותורתו, לנוח בו לשמוח ולחתענג במאכל ובמשתה, כל עדת ישראל יעשו אותו כראוי.

אנא ה'. משוך חסדך לישראל אוהביך, אתה אל קנא ונוקם באויבינו: את שומרי יום השבת לקיים את ה"זכור" וה"שמור" היינו עשה ולא תעשה שלהשבת. תשמח אותם בבנין ירושלים המכונה, "שלם" ותאיר עליהם מאור פני שכינתך, ירוו מברכת מעונך ותשקה אותם מהטוב הצפון בנחל עדניך.

עזור תמיד לאלה השובתים בשבת מכל מלאכה, אינם חורשים ואינם קוצרים, הילוכם בנחת ולא בפסיעה

גסה, סועדים בו פת כדי לברך
שלש פעמים ברכת המזון: זכות
מעשה צדקתם תאיר עליהם
כאור שבעת ימי בראשית, ה'
אלוקי ישראל האוהב את
תמימיו * ה' אלוקי ישראל
הושיענו תשועה נצחית.

פְּסִיעָה קִטְנָה. סוֹעְדִים בּוֹ לְבָרֵךְ
שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. צְדָקָתָם תִּצְהִיר כְּאוֹר
שְׁבַעַת הַיָּמִים. יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
אֶהְבֵּת תָּמִיד. יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים:

מנוחה ושמחה

זה הזמור שם המחבר משה וחתם שמו בג' ראשי החרוזים הראשונים מנוחה, שמי, הוא:

יום השבת הוא אור לישראל,
נחים בו ושמחים בו, השבת
הוא יום נחמד ונעים: שומרי
השבת (לא לחללו) וזוכריו (בקידוש)
- מעידים הם כי כל מלאכת
הבריאה נשלמה בששת ימי
בראשית והכל נשאר עומד על
מתכנתו.

מְנוּחָה וְשִׂמְחָה אֹר לַיהוּדִים יוֹם
שִׁבְתוֹן יוֹם מַחְמָדִים.
שׁוֹמְרֵי וְזוֹכְרֵי הַמָּה מְעִידִים. כִּי
לְשֵׁשֶׁה כָּל בְּרִואִים וְעוֹמְדִים:

בששת ימי בראשית נבראו
השמים, הארץ והימים, כל צבא
המלאכים הנישאים והרמים, סו
נבראו הדגים (ביום ה') האדם,
הראם הגדול וכל החיות (ביום ו'),
כי הקב"ה יצר את עולמו בשתי
אותיות י-ה, העולם הבא ביו"ד
והעולם הזה בה"א (בראשית ב' ד'
ברש"י)

שְׁמֵי שָׁמַיִם אֶרֶץ וַיָּמִים. כָּל צְבָא
מָרוֹם גְּבוּהִים וְרָמִים. תִּנּוּן
וְאָדָם וְחַיֵּית רְאִמִּים. כִּי בִּיה יְהוָה
צוֹר עוֹלָמִים:

* אהבת תמים, נוסח קדום הבה תמים והכוונה: תן לנו את השבת שנקיימו באמת ותמימות. כמ"ש (שמואל-א

יד, מא) ה' אלוקי ישראל הבה תמים, ובפרש"י שם: תן גורל אמת.

הענקים (עי' להלן רשימה מספריו). ובשנת תקל"ה נסע לליוורנו להדפיס ספרו
חסדי דוד על תוספתא.

עליותו לארץ הקודש

ובשנת תקמ"ב עלה ארי מבבל בהיותו נפשו חשקה בארץ הצבי לחון
את עפר ארץ הקודש, וגם בהיותו בחו"ל כשראה שליח מא"י נתמלא שמחה
כעל כל הון, ושאף ליהנות מזיו שכינתו בארץ אשר עיני ה' אלקיך בה, וכפי
שמעיד בנו ר' יעקב¹ "נכספה וגם כלתה נפשו הקדושה לארצנו הקדושה
וילך לו אל ארץ הצבי ירושלים". וגם הוא בעצמו כתב² "נאם דל בדל מארץ
העמים קטן פורח רואה בצערי ציון חלל וצווח עין במר בוכה ולב שמח
אראה בנחמה יחדיו ירננו שמש וירח". ושמה בארץ ישראל נסע לירושלים
עיר הקודש ונתחבר בידידות להגאון המקובל ר' אביגדור עזריאל ז"ל (תלמיד
חבר של הגה"ק הרש"ש זצוקל"ה, והיה מבית דינו של מהר"ט אלגאזי), והוא מינה רבינו
הגדול לראש הישיבה "חסד לאברהם ובנין שלמה", ושם ישב עד סוף ימיו
עם הרבצת תלמידים רבים וגדולים עד זיבולא בתרייתא ביום י"ב סיון
תקנ"ב, וניצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש ונטמן בבית
החיים בהר הזיתים סמוך להמקובל ר' חיים דילה רוזה זצ"ל בעמח"ס תורת
חכם, וסמוך להגה"ק הרש"ש זצוקל"ה.

ספרי הרב המחבר

- (א) שושנים לדוד** (ב"כ) על ששה סדרי משנה וגם על פי' רע"ב ותוס' יו"ט
(וויניציאה תקי"ב).
- (ב) חסדי דוד על כל התוספתא** (ששה סדרים) (ליוורני תקל"ה, תק"נ, ירושלים תר"נ)
וגם נדפסו קטעים ממנו בש"ס דפוס ווילנא.
- (ג) מזמור לדוד הארות והערות על יור"ד והשגות על ספר פרי תואר** (פירות
גינסר) מהרה"ק האוהח"ק (ליוורני תקע"ח).
- (ד) מכתם לדוד** שו"ת על ד' חלקי שו"ע (ב"כ) (שאלונקי תקל"ב).

1. בהקדמתו לספרו קהלת יעקב.

2. בהקדמת רבינו על ספר הג"ל מבנו.

ה) **ספרי דברי רב פי' על כל הספרי** (שאלונקי תקנ"ט).

ו) **משכיל לדוד** ביאורים על פירש"י על התורה (וויניציא תקכ"א). וכידוע שהרה"ק ר' יצחק יהודה יחיאל מקאמארנא **זצוקלל"ה** כשהדפיס חומש שלו היכל הברכה הודפס בתוכו פי' המשכיל לדוד.

ז) **קיצור דרוש מטי ולא מטי** נדפס בתוך ספר **שפת אמת** (אמת ליעקב) לר' יעקב ניניו ז"ל.

ח) **שפעת רביבים** בקשת ותפילות בדרך הסוד (ליוורנו תקנ"ג).

ט) **שירה חדשה** מעשה אחשוורוש בארח שיר (אמסטרדם תקכ"ה).

י) **חוקת הפסח** דינים ותפילות לימי ניסן ופרשת הנשיאים (ליוורנו תקנ"ו).

יא) **הגהות על הש"ס** (כת"י).

יב) **שכיות החמדה** סדר הקריאה והלימוד לר"ח ניסן בעדת איספאלטרו (שאלונקי תק"ו).

יג) **כתובה** שטרי גישואין בין הקב"ה לבין כנסת ישראל, ונהגו כל תפוצות ארצות המזרח לקרותה בחג השבועות, ונדפסו בכמה מסידורי ספרד, ונדפס בסוף ספר שפעת רביבים והובא כאן בסוף הספר.

יד) **פזמון לשמחת תורה** בעת הקפות בביהכנ"ס באיספאלטרו (ווינה תקצ"ג).

טו) **ספרא הדין**

ועל' של עתה באתי לבאר מעלתו של ספרא הדין למנצח לדוד ובתוכו מכיל ד' ספרים קטנים:

מאמר שניות לאריות מבאר כל איבעית אימא בש"ס מה לא סגי בתירוצא קמא.

מאמר עיסה קושיות מבאר ומתרץ כל מאי דאסיקנא בגמ' בקשיא. **חידושי הש"ס ע"פ סוד** [ונכלל בתוכו (במס' הוריות) **שער יוסף** השגות על החיד"א].

מאמר סימנין דרבנן - לבאר כל הסימנין דאיתא בש"ס מה שרמזו בהן.

והנה אנחנו השתדלנו ובעזהש"ת באנו לכאן עם ספרא רביעאה של

למנצח לדוד, המאמר שמבאר סימני הש"ס בדרך פרד"ס. ובגין נפלאות הספר הפלא ופלא אינה צריכה לבארה כי ירוץ הקורא בה אם יתחיל רק קטע אחד, שרואין שמה שילוב גאונות ובקיאות עמקות וישרות סברות וראיות וכו' וכו' בשילוב נגלה ונסתר ונכלל בפשט רמז דרוש וסוד בתוכו, כי סדנא דארעא חד הוא, ויש לכל בר דעת בכל דרגא דיליה למצוא מרגוע לנפשו בדברים מתוקים וישרים. ורק לעורר כדי שיבין כל הדברים לעומקן טוב ללמדה עם גמרא פתוחה לפניו, להבין כל הסוגיא שעליה הולך הסימן, ויהיה אי"ה בפנים חדשות, ויאירו הסוגיא בפשטים הנחמדים ללמדו ולהבינו בסוגיות הש"ס.

מאורות נתן

הנה ספר זה מיוסד הרבה על ספר **מאורות נתן להגה"ק מהר"ם פאפיר"ש זצ"ל**, והספר הנ"ל בדפו"ר נחלק לשני חלקים, חלקו של המחבר נקרא מאורי אור, וחלק הנוסף ממעתיקי ומסדרי הדפוס כמו ר' **נתן נטע מנהיים** (פפד"מ תס"ט) נקרא בשם **יאיר נתיב**, ובתוכו חלקים מהמחבר וחלקים מקורות להמחבר וקושיות ופירוקים עליו וכו', ולאחרונה נדפס ממכון אהבת שלום (תשפ"א) הספר **מאורי אור** מכת"י של **מהר"ם פאפירש**, ותיקנו שם כל הספר ע"פ הכת"י וסידרו בא"ב וכו', ולמצוא המקור לדבריו לא די שאינה בנמצא הספר הישן, אלא גם שניקל למצוא בספר החדש שהוא ע"פ א"ב, לכן ציינו בכ"מ לספר החדש מאורי אור הנ"ל, חוץ במקום שרבינו מציין ליאיר נתיב שם העתקנו הלשון מספר הישן, וע"פ רוב העתקנו כל הלשון במקומו למטה.

ספרא הדין

והנה ספר **למנצח לדוד** נדפס לראשונה בשאלונקי בשנת תקכ"ה, ואח"כ נדפס עוד הפעם במהדורת צילום בשנת תשל"ו, ואח"כ נדפס מחדש ע"י מכון שיח ישראל בשנת תשס"ב באר"י, וגם זה כבר תמה מן השוק, ובפרט בחו"ל לא הגיע כלל הרבה מזה. ולכן התאזרנו בגבורה להדפיסו מחדש באותיות חדשים ומאירים, בפיסוק הקטעים וציונים, ומראה מקומות לרוב, וגם הבאנו הלשונות הנצרכים להבין המאמר ובפרט מספר מאורי אור

ליקבה"ו

מאמר סימנין דרבנן

עניינו לבאר כל הסימנים דאיתא בש"ס ומה רמזו בהן רז"ל

מסכת ברכות

פ"ה דף ל"ב ע"א

סימן מעשים צדקה קרבן כהן תענית
מנעל ברזל

הנה ענין הסימן הוא, כי מעשים צדקה קרבן הן ג' מימרות דר' אלעזר דמייתי תלמודא זה אחר זה, ולצטרף הכי הפסיק צמימרא דרבי יוחנן שנרמזה צבהן, כל כהן שהרג כו', ואחר כך איכא תו תרי מימרות דרבי אלעזר וברזל, ננעלו שערי תפלה כו' ונפסקה חומת ברזל כו', נרס איכא צינייהו הויא דרצא לא גזרינן תעניתא ציומא דעינא, והיא נרמזה צסימן צמיצת תענית,

ומהנעת הסימן נראה דגרסי' לה מקמי הנהו תרתי דר"א. ואמנם מה שרזו וכיוונו רז"ל לרמזו צהן סימנא נלע"ד, שידוע^א דמעשים דהיינו מצות עשה הם מעוררים את החסדים, דרמ"ח מ"ע הם רמ"ח חסדים דשריין צפוס אמה, גם נודע^ב דהמלכות נקראת צד"ק, ועל ידי מצות הצדקה ניתנים צה ה' חסדים ונקראת צד"ק, ואז מתייחדת עם קצ"ה ומתמתקים דיניה. ונודע (פיק"ו נה) שז"ס הקרבן קריצו דקצ"ה בשכינתיה^ג. והחסדים הוא סוד הכהן^ד, וז"ל נקרא בהן כשנמשכים צו החסדים, ולכן סמך לג' מימרות הללו מיצת בהן. ואחר כך אמר תענית מנעל ברזל,

א. ראה מאורי אור, פרק יג ערך מצות עשה: הם החסדים, זכרי עם ו"ה, כלי אמצעי דחסד, גי' רמ"ח. גם רמ"ח חסדים דשריין בפום אמה הם מ"ע.

ב. ראה מאורי אור, פרק יח ערך צדק [ג]: צדק, נקראת מלכות קודם הזווג, דין גמור. עוד שם, ערך צדקה: צדקה, נקראת מלכות אחר הזווג וקבלתה החסדים, צדק ה'.

ג. ראה מאורי אור, פרק יט ערך קרבן [א]: קרבן, ר"ל קריבו דקב"ה בשכינתיה, גי' שנ"ב, ש' מצפ"ץ, עם מלכות שם ב"ץ.

ד. ראה מאורי אור, פרק יא ערך כהן גדול [א]: כהן סתם, נקרא חסד.

כלומר שזכה התענית סלקי' לאכילה עליונה רוחני' דאו"א, כנודע בכוונת יה"כ^ה, אכיל'ה אכ"ל י"ה, שתי"ה ש"ת י"ה, ועל ידי זה אנו ממשיכים אור החשמל המלצ'ש ומנעיל לזו"ן כדי שלא יתאחזו זה החצונים^ו, ונודע^ז דברז"ל הוא סוד המלכות. וכדי לרמוז ענין זה שמו אותם ועירבו הנך תרי מימרי דאחרני צין הנהו מימרי דר"א. ואפשר דהסדר הנכון הוא, כפי סדר המבואר בש"ס במימרות דתענית באמנע, ובסימן ז"ל מנצח תענית ברז"ל, וא"כ נוכל לומר שרמוזו כן מנצח כלומר לעשות התקון הנזכר איכא תרי גווני, חד תענית וזה לשאר עמא, אבל לת"ח שנק' ברז"ל, כמ"ש ז"ל (תענית ד.) על פסוק (דברים ט.) אשר אצניה ברז"ל, אין צריך לתענית, כי על ידי תורתם מתקנים, וכמ"ש ז"ל (שם יא:) צורבא מרבנן דיחיד בתעניתא ליכול כלבא שירותיה.

פ"ט דף נ"ז ע"ב

הגוף הגוף מעין משיבין ומרחיבין סימן ענין הסימן צרור בסוגי'א, שהם כל הנהו מימרי דאיתנו במספר שלשה, ומה שכונו רבותינו לרמוזו בסימן זה נלע"ד שהוא

דצר גדול, דידוע דקצ"ה היינו ת"ת נק' גוף, גופא דאילנא, וגוף עם האומיות גי' יאהדונה"י, שהוא הזווג דאשתו כגופו, עיין במאורות נתן (פרק ג ערך גוף)^א. והנה בני ישראל נק' בני מלכים זו"ן, בסוד בני אדם לה' אלהים (דברים יד, א) כי נשמתם מועין דוגמא של מעלה, בסוד מבשרי אחזה אלוה (איוב יט, כו), וישראל על ידי מעשיהם מוסיפים כח למעלה וגורמים זווג עליון, בסוד וישראל עושה חיל (במדבר כד, יח), שעל ידי הגלות צעונותינו הרבים נפרד הזווג, ועל ידי התורה וקיום המצוות אנו מיחדים קצת"ו, ולא עוד אלא שעל ידי תפלותינו ויחוד ק"ש אנתנו ממשיכין מוחין עילאין דאו"א, ומה גם על ידי מצוות תפילין. וצוה מוכן פשוט הרמוז הרומז על האר"ש, הגוף כלומר הגוף עליון דהיינו קצ"ה ושכינתיה, הגוף מועין כלומר גופא דאילנא שהם מועין דוגמא של מעלה, משיבין ליחדא לון, ומרחיבין גם כן, דהוא סוד המוחין שהם ג' ראשונות חצ"ד כידוע, ועיין עוד לקמן.

שם בסמוך

חמשה ושהה ועשרה

סימן זה נקשר עם הסימן דלעיל דקאמר

ה. בשעה"כ הנדפס ליתא. בפרע"ח שער יוה"כ פ"ד: 'ושתייה גי' ש"ת י"ה', אבל לא הזכיר אכילה - אכ"ל י"ה. אולם בשעה"כ דרוש לפורים: כמבואר אצלנו שהמוחין של הנקבה נקרא י"ה י"ה, ונעשים מבחינת י"ה, והם נמשכין בה על ידי אכילה ושתייה, וזהו פי' אכילה אכ"ל י"ה שתייה ש"ת י"ה, כי על ידי המאכל והמשתה נמשכין לה מוחין הנקרא י"ה.

ו. ראה מאורי אור, פרק יד ערך נעל [א]: נעל, יש מצד בינה, בחי' תחתונה דחשמל הוא אהי"ה דההין גי' נעל כנגד נה"י דז"א.

ז. ראה מאורי אור, פרק ב ערך ברזל: ברזל, גי' רחל ע"ה, וכן הברזל בבחי' המלכות, ר"ת בלהה רחל זלפה לאה. וראה ע"ח שער מט פ"ט. לקו"ת, עקב.

ח. זו"ל: גוף, גי' יאהדונה"י ע"ה, כי שם בגוף דבוק ת"ת ומלכות, וא' היותר הוא הבחי' המיוחדתם, ואשתו כגופו.

מרחיצין, וצא לפרש היאך מרחיצין, משום הכי קאמר חמושה דהיינו נוק' דז"א, דמעיקרא אינה תופסת אלא מת"ת שלו ולמטה, דהיינו

חמושה ספירות תנהי"ם כלומר עטרת יסוד ידיה, והוא ז"א הוי ששה דהיינו ו' קלוות, וכשמתגדלין נעשו שניהם בני " ספי' גמורות.

מסכת שבת

פ"ב דף כ"ה ע"א

סימן פנ"ק עב"ם

סימן לחומרות שיש בקדש, פ'גול ב'ותר ק'רצן מעילה ב'רת אס'ור לאונן, עוד שם סימן בוחפ"ז סימן לחומרות שיש בתרומה, ב'יתה צידי שמים ח'ומש אין זה פ'דיון ואסורה לז'רים, ומסיק התם דהנהו דקדש חמירי טפי שכן ענוש כרת, ופירש"י דכרת הולך ערירי, ומיתה צידי שמים ימיו נקצרים אצל אינו הולך ערירי, והתו' ז"ל (ד"ה כרת) מסקי לדוקא קטנים נענשים צעון אציהם ולא גדולים, ועפ"י"ז נלע"ד להסביר דברי הסימן, דרצנן גופייהו דייקי לאשמועינן צמלתייהו דהך דקדש חמירי טפי מטעם האמור, והיינו דקאמרי פנ"ק עב"ם, דפנ"ק ר"ל מעונג, מלשון תפנוקי מלכין, כמו מפנק מנוער עצדו (משלי כט, כא), ועב"ם לשון כעס, כמו שדרשו ז"ל (תמורה טז), על עכסה שכל הרואה אותה כועס על אשתו, והכי קאמר שהכרת הוא שהקצ"ה כועס על הצנים

מפונקים שלו ונטלן ועי"ז הולך ערירי, אצל בתרומה סימן בוחפ"ז כלומר אין כאן עונש הליכת ערירי אלא בוחפז לצד, כלומר שהולך לו בחפזון, שימיו מתקצרין בר מינן.

שם ע"ב

סימן בוחפ"ם

תחלה צריך לדעת אמאי אנטריך הכא למיחת ציה סימנא, ונראה צרור משום דלכאורה הרואה יחפלא על סדרא דרצנן היכי נקטינהו תנא, כי אין סדר למשנה, דצרישא נקט מלתיה דר' ב'איר מן הדור האחרון תלמידו דר' עקיבא, ואצתריה מני ואזיל ר' ב'רפון ור' עקיבא הצברים, וצתר הכי הדור לצתראי ומוכיר ר' יוס' שהוא צבירו דר' מאיר, ושמה יאמר האומר ללאו מתרצתא היא, ודבעין לתרצה דיהוה כפי סדר זמנים ר' ב'רפון ר' עקיבא ר' ב'איר ר' יוס', משום הכי טרח הש"ס ויהיב סימן למימר לאו הכי הוא אלא כדקיימי קיימי והכי עיקר, ואשמועינן טעמא צמאי דנקט הך לישנא דבוחפ"ם דר"ל

יעקב פירט זיך אויף. און ממילא קען זיין, אז וועגן דעם דארף מען טובל'ען דייקא כלי סעודה, דאס איז אזוי ווי אונז שמועסן, דאס איז די עניני גשמיות. וואס א איד האט אויך פונקט ווי א גוי, דארט איז דער חילוק, וועגן דעם דארף דאס אריינגיין אין א קדושת ישראל דורך טבילה.

שוין, דאס איז די הקדמה, און יעצט וועלן מיר אנהייבן דעם מחבר. ס'איז זייער אסאך הלכות וואס ס'איז נוגע טאג טעגליך, וואס מ'דארף טובל'ען, און וועלכע מיני כלים, און וואו מ'דארף דאס טובל'ען, און אלע זאכן.

◀ סעיף א', סוגי הכלים שמחויבין בטבילה ▶

זאגט דער מחבר אין סעיף א', הקונה מהעובד כוכבים כלי סעודה של מתכת או של זכוכית. מיר האבן פריער געזען אין פסוק, ס'איז געשטאנען נאר מעטאלן, ס'איז געשטאנען זילבער גאלד קופער און בליי. לכאורה גלאז איז א אנדערע זאך, ס'איז נישט קיין מתכות. וואו קומט אריין זכוכית?

נאר גלאז האבן די חכמים גוזר געוועהן, ווייל אין פסוק שטייט זהב כסף נחושת ברזל בדיל עופרת, האבן די חכמים געזאגט אז אלעס וואס איז עהנליך צו אייזן דארף מען טובל'ען. ווייל ווי אזוי מאכט מען א כלי פון אייזן? מ'טוהט דאס אויפלאזן און אזוי מאכט מען א כלי, גלאז איז אויך אויף דעם אופן, אזוי מאכט מען גלאז, מ'טוט דאס אויפלאזן. וועגן דעם האט מען גוזר געוועהן אויף גלאז ס'זאל האבן די זעלבע הלכה ווי מתכות, ממילא אזוי ווי מן התורה דארף מען טובל'ען מתכות, דארף מען מדרבנן טובל'ען זכוכית.

אבער אויף חרס האבן חכמים נישט גוזר געוועהן. ממילא חרס דארף מען נישט טובל'ען.¹

קומט אויס אזוי, די תורה האט נאר גערעדט פון מתכות, אבער די רבנן האבן צוגעלייגט גלאז אזוי ווייט אז מ'דארף מאכן אפילו א ברכה דערויף, פארוואס, ווייל זכוכית איז דומה צו מתכות.

און דא איז געווארן די שאלה, ס'איז א גרויסע מחלוקה אין די אחרונים², וואס טוהט זיך מיט פלעסטיק, די ספק איז, אז אויב דער טעם פארוואס זכוכית איז חייב, איז וועגן דעם ווייל מ'קען דאס אויפלאזן, איז דאך פלעסטיק אויך אזוי אז מ'קען דאס אויפלאזן. וועגן דעם איז דא וואס האבן געהאלטן אז מ'דארף פלעסטיק אויכעט טובל'ען.

אנדערע האבן געלערנט ניין, אונז קענען נישט מאכן אליינס גזירות, און וויבאלד ס'איז נישט געוועהן בימי חז"ל, האט מען נישט ארויפגעלייגט קיין תקנה פון פלעסטיק, און אזוי איז די מנהג בפשטות דא"צ טבילה³.

שאלה. אפילו קאנטעינערס וואס מ'נוצט איבער?

תשובה. נאכאמאל, ס'איז דא וואס טובל'ען יא, אבער די וועלט פיהרט זיך אז מ'טובל'ט נישט קיין פלעסטיק.

ג. כיון דאין לו תקנה להתיכו ולעשותו כלי.

ד. בשו"ת מנח"י ח"ג סי' ע"ו-ע"ח ובשרגא המאיר ח"ב סימן פ"ב ועוד החמירו דהאי טעמא דזכוכית שייך ג"כ בפלעסטיק, אבל בשו"ת מלמד להועיל כתב דעל שאר כלים אף שאפשר להתיכם לא גזרו כיון שכלים הללו לא היו בימי חז"ל ולא היו בכלל גזירתם אין אנו יכולין לגזור גזרות חדשות. ועי' שו"ת חלקת יעקב יו"ד סימן מ"ה ושו"ת באר משה ח"ב סימן נ"ג.

ה. עי' בקובץ מבית לוי יו"ד עמוד קמ"א דהעיד הגאון בעל שבט הלוי דכן הוא מנהג העולם.

אבער פעפיער למשל קארבארד, אפילו אויב ס'איז שיינע טרעיס, אדער ראבער, דאס דארף מען זיכער נישט טובל'ען.

שאלה. וואס איז מיט כלי עץ?

תשובה. אויך נישט, כלים וואס איז 'נאר' פון האלץ דארף מען נישט טובל'ען. למשל, א לאקשן ברעטל וואס מ'קנעט, מ'וועלגערט אויף א האלץ, א וועלגער האלץ, דארף מען נישט טובל'ען.

שאלה. וואס טוט זיך מיט בעקעלעך, אלומינום בעקעלעך?

תשובה. בעקעלעך איז געהעריג מתכות. אלומינום (Aluminum) איז געהעריג מתכות! אבער רוב מאל איז בעקעלעך דיספאזעבל.

« דיני כלי דיספאזעב"ל »

שאלה. פון וואו קומט טאקע די היתר פון סינ"ל יו"ז?

תשובה. דאס איז אזוי, עס איז דא צוויי חלקים אין דעם, ס'איז דא א טעות אביסל דא, מ'מיינט אז מ'קויפט א נייע בעקעלע, איז די ערשטע מאל דארף מען דאס נישט טובל'ען, דאס איז א טעות. נאר וואס דען, אויב איך גיי עס אוועקווארפן, איך גיי דאס נוצן נאר איין מאל און נישט בקביעות דאס דארף מען נישט

ו. עיי' בתפארת ישראל (הקדמה למס' טהרות בקונטרס יבקש דעת אות מ"ד) וז"ל ולפע"ד זה המינים (דהיינו הו' מינים שחשבה התורה) לאו דוקא דהרי בעיתים הללו מצאו הטבעים כמה מיני מתכות חדשים שלא שערום אבותינו וכו' אלא כל הנקרע בפטיש רקוע פחים נקרא מתכות ע"כ, וכו"ה בערו"ה סכ"ג כל כלי גאזייה מין מתכת שהוא צריך טבילה ע"כ ועוד עיי' בשו"ת חשב האפוד וז"ל דהיה רצוני לקבוע כן להלכה לפטור כלי אלומיניום לטבילה, [וכן נוטה בתשו' מחזה אליהו סי' נ' אות י'] אולם הרציתי הדברים לפני הגאון מטשעבין ולא הסכים לדבר, באמרו ומי יודע ושמה זה מין ברזל וכמובן משכתי את ידי עכ"ד וכן הוא פשוט - וה"ה כל מיני מתכות שנתחדשו בדורות האחרונים כגון סטענילעס סטיל וכדו'.

סימן א'

יום שמקדימין לספר נס פורים אבוא במגילת ספר ל... הגאונים והחסידים, ובברכת אור ליהודים, וגם שמחה וששון, ל... החתן, ול... המשולשים [הכהנים] המברכים ברכה המשולשת ביו"ט המשולש תשמ"א לפ"ק פה ברוקלין יע"א.

ראשית כל, שמועה טובה תדשן עצם... וידוע תדע שהכל השגחה מלעילא, והבוטח בהקב"ה בשלימות, כשהוא יודע ומבין השגחתו עלינו בכלל ובפרט לטובה, אז יכול לאהוב לבוראו בלבב שלם, כי אין דבר שימנעהו מהתדבק ברצון קונו, כיון שבוטח בו. והמתבונן בחסדי השי"ת שעושה לעמו ישראל בכלל, ולכל א' בפרט, האיך מדריכו ומסבב לו סיבות להשיג לו ארחות חיים, יתלהב לבבו לאהוב את בוראו. ובזה צריך להתחזק, להתפלל לבוראו על הצריך לו, כי הקב"ה מתאוה לתפלתן של ישראל, וד' צריכין חיזוק, וא' מהן תפלה. וכשיתבונן האדם בכל ענין הבריאה ובכל הנבראים, יבין גודל התקשרות הבורא לעמו ישראל ואהבתו אליהם, ויבין כי כל בני ישראל בנו ועבדיו ותכלית בריאתו, ואחים אנחנו כלנו בזה, דהיינו לקיים תכלית הבריאה כרצונו ית"ש, ובכלנו שופע קדושתו. וממילא יאהוב האדם את כל בני ישראל, ויתפלל עליהם תמיד מאהבה בתחנונים מעומק הלב, על הכלל ועל הפרט, על אותם שבמדינת רוסיא שאין יכולים לקיים דת יהודית ולגדל זרעם לתורה וכו'. ואז יהי' משושבינא דמטרוניתא, דמצטער בצער השכינה על בניה בגלות. ובפרט אתם בירושלים מקום השכינה לא זזה משם, רואים וכואבים בחורבנה ובשממות בני' בגלות, ראוי להפיל תחנה ובכי' עד ירא ה' וירחם את עמי עמו במהרה...

והנה בשנה זו היא לכם פורים במחלוקת הוא שנוי, המחבר פסק כרי"ף המשולש, ובודאי ידוע לכם כי ורא"ש ור"ן ורדב"ז, דס"ל כהירושלמי

דסעודת פורים ביום א',^א אך הראשונים המובאים בר"ן והרא"ה והריטב"א ותשו' חכמי צרפת ומשמעות הרמב"ם לדעת מהרלב"ח, והר"י אשכנזי ומהרלב"ח, ס"ל דלבלבי עושין הסעודה ביום ש"ק,^ב ולכן פסק הפר"ח דיעשה בשניהם.

והנה אנכי בעניי ג"כ נראה עיקר כשי' מהרלב"ח, אך גם בשי' ירושלמי אית דרך חדש וכמו שאבאר בס"ד, ואח"ז בדרך קצרה מאד.

א' קשה האיך עושין סעודה ביום א', הלא ולא יעבור כתיב. ותי' הר"ן דולא יעבור אקריאה כתיב ולא אסעודה, וכבר דחה הריטב"א תי' זו.

ואנכי בארתי היטב, דהרי בגמ' דילן ס"ל כל סתם עשייה דמגילה לענין סעודה נאמרה, בדף ב' ע"ב לענין ט"ו וי"ד, עיי"ש. וביותר בדף י"ז ריש פ"ב, דדחי לפותא דככתבם וכזמנם לענין קריאה למפרע, לפי דנאמרה לענין סעודה, עיי"ש.

והנה באותו פסוק דככתבם, כתיב ולא יעבור, ולכן האי לא יעבור אסעודה כתיבה.

אך הירושלמי לשי' בב' מקומות הללו,

דבריש מסכתין לא בעי קרא לקריאה, רק יליף מעשייה דקרא, לפי דס"ל דעשייה הוא קריאה. וגם בריש פ"ב יליף מכתבם לענין למפרע, ולא דחי כבבלי, והיינו לשי' דעשייה היא קריאה. (אך גם ירושלמי נלענ"ד דגם על הסעודה איכא ולא יעבור, וכמו שאבאר לקמן בס"ד).

ב' הקשה מהרלב"ח מגמ' דף ל', דקאמר פורים שחל בע"ש, אמר שמואל מאחרים פ' זכור, פי' קורין זכור בט"ו, כדי דליהוי זכירה ועשייה בהדי הדדי, עיי"ש. ואי סעודה ביום א', מה הדדי איכא, אלא על כרחך ביום השבת, ע"כ מהרלב"ח.

והקשה עליו הק"נ הלא ירושלמי ס"ל ג"כ דט"ו שחל בשבת קורין זכור מקודם, כדי שתקדים זכירה לעשייה, והלא הירושלמי ס"ל דסעודה בט"ז, וא"כ למה מקדימין.

ולכן תי' דמשלוח מנות בשבת, וממילא אין ראי' מבבלי.

אך הדבר תימה כיון דהמנות מסעודה, האיך נקדימן ביום הקדום. ועוד עיקר העשייה הוא הסעודה, ובזה קדים הזכירה דעמלק. וגם להמנות יכולים להקדים.

(א) א"ה: בגליון המשנ"ב (פס"ח) ש"כ, דה"ה ממוילא ששילוח מנות גם ביום א' בשבת. נ"ב, ובקרבן נתנאל כתב בש"ק. ונ"ל דתלוי בב' הטעמים, לתה"ד משום שיהי' לו סעודת פורים, או ביום א'. ולר"ש הלוי משום ריעות, או בש"ק, ועיין כתבים הארכתי קצת בס"ד.

בשבת מקדימין, משום קריאת מגילה שהוא בע"ש, ודו"ק.

ג' קשה לירושלמי נעשה סעודה בע"ש כמו מגילה, דכיון דמגילה א"א ביום א' מולא יעבור, וסעודה א"א בשבת מלעשות אותם לירושלמי, וכתב נזכרים ונעשים שיהא מגילה וסעודה ביום א', א"כ נעביד בע"ש הכל, ולא שייך לא מטא זמני' לענין סעודה, כיון דגם למגילה מקדימין.

ד' ק' קושות מהרלב"ח על ירושלמי האיך עושין סעודה ביום א' דשרי בהספד ותענית, וע"ק הלא אין אומרים עה"נ והאיך קורין אותו יום משתה ושמחה.

ה' למה לא כ' ירושלמי טעם דקריאה למפרע לא יצא כמו בבלי, מהקש דזכירה לעשייה, עיין ריש פ"ב.

ו' אפי' ירושלמי ס"ל דעשייה היא מגילה, מ"מ גם על משתה ושמחה קאי, כדאיתא בקרא כ"פ, וא"כ האיך עושין בט"ז, הלא ולא יעבור כתיב.

אך הירושלמי לשי' דס"ל דקריאת מגילה מקרי עשייה כמש"כ לעיל, ולכן א"א לזכור בט"ו, כיון דמגילה בע"ש, ודו"ק.

אך רש"י כ' דבבלי לענין י"ד שחל בשבת, דלהכי מקדימין דבעינן זכי' עמלק קודם לסעודה (לעשייה). ובאמת י"ל דמשום הא לא איריא, אלא דלענין פרשת עמלק ומגילה, מקרי מגילה עשייה, דיש בה מחיית עמלק בפועל. וכוונת גמ' יש לפרש כן ולא כרש"י, די"ל דיכול לקרות בשבת קודם סעודה. אלא דרש"י ס"ל דכיון דש"ס קרי לעשייה סעודה, ע"כ הא נמי משום הא היא, דהיינו עמלק יום קודם סעודה, ודו"ק.

אך על משלוח מנות א"א לאוקמא, דאין זו עיקר עשייה, וכיון דקדמה לסעודה דיום א' לירושלמי, וגם אפשר קודם משלוח מנות, א"כ מקרי קדים.

ועל כרחק דבבלי ס"ל דסעודה בשבת. אך ירושלמי לשי' דס"ל דעשייה היא מגילה, א"כ שפיר טעמא דט"ו או י"ד

כנה"ג שרי מקודם, בדיעבד ובשעת הדחק, כמו קריאה, רק חכמים לא תקנו, או דלמא מדינא.

ומלשון אינה אלא וכו', משמע אפי'

והנלענ"ד דהנה בגמ' ד' ע"ב וה' ע"א איתא, אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה, וכן בירושלמי.

ויש לחקור אי מדינא דמגילה דאנשי

אפילו ער האט עס נישט יעצט געטון אינאיינעם מיטן ציבור, וויבאלד ער האט געהאלפן עס זאל בכלל צושטאנד קומען.

❁ איינשפארן הקדש געלט ❁

שאלה: צווישן די שורות האבן מיר אויפגעפאסט אסאך מאל אז "מ'דארף איינשפארן הוצאות" כאילו מ'שפענדט געלטער אין מוסדות אן קיין חשבון...

נאכן איבערקוקן אונזער מוסד שטעלט זיך ארויס אז מיר האלטן די הוצאות היבש נידעריג, די איינציגסטע פלאץ ווי מיר קענען נישט שפארן איז ווען ס'קומט צו יוטיליטי בילס, דארטן זעען מיר נישט קיין שום וועג דאס אראפ-צוברענגען, וואס קען איר עצה'נען איבער דעם?

תשובה: האלטן נידריג א בודזשעט גייט נישט על רגל אחת, אבער אויב מ'שטעלט דאס איינמאל אוועק קען זיך דאס אפשפילגען אויף אייביג, פארשטייט זיך אז מ'דארף דאס כסדר איבערקוקן לויטן מצב און זמן.

ווען ס'קומט צו יוטיליטי בילס זענען פארהאן אסאך אגענטורן וואס קענען העלפן איינשפארן גאז, לעקטער, וואסער און סוער הוצאות, בנוסף צו אינשורענסעס וכו', לאמיר נאר צוברענגען באזונדערע דוגמאות, ותן לחכם ויחכם עוד.

(1) מען קען טרעפן היימישע 'ענערגיע קאמפאני אגענטורן' וואס וועלן גערן העלפן מיט ביליגערע פרייזן, און געבן א בעסערע פרייז ווי די מארקעט ביז אזוי לאנג ווי 18 חדשים.

(2) אויספרעגן פראפעשענעלס מיט נאן-פראפיט עקספיריענס, צו קענען טרעפן ספעציעלע צוגעפאזטע אינשורענס פאליסיס און איינשפארן שטייערן.

(3) ס'איז נישט קיין געלעכטער, אבער ס'איז ראטזאם איבערצוקוקן די שבת-זייגערס אויב זיי זענען גוט אנגעשטעלט (נישט נאר די לעקטער), נאר אויך די עיר קאנדישאן און הייצונג, עקזאסט פען'ס, לעקטער אויפן גאס (Outdoors), מקוה פילטער'ס, פרידזש וכדומה.¹

(4) זיכער מאכן אז די 'נאן-פראפיט' ארגאניזאציע באצאלט נישט קיין שטייערן (פארשטייט זיך אז ס'דארף זיין איינגעגעבן ריכטיג ביי די רעגירונג), און אפילו אויב מ'האט זיך דערזען נאכן צאלן שטייערן פאר אפאר יאר, קען מען נאך אלס צוריק באקומען א געוויסע ריפאנד געוואנדן וויפיל מ'האט איבערגעצאלט.

(5) ארויסגעבן געוויסע ארבעט צו שניידן די מעינטענענס קאסטן ווי איידער אליין אויפהאלטן אייגענע בעלי מלאכות אויף פעיראל - ספעציעל אויב ס'איז דא צייטן ווען די ארבעטער'ס שטייען ליידג אן קיין ארבעט, און ווערן באצאלט סתם צו זיין עוועילעבל 'על כל צרה שלא תבוא', (אבער פון דעם דעפיציט 'צרה' וואס איז יא דא חודש'ליך האט מען אינגאנצן פארגעסן...) (6) איבערגיין די סקעדועל פון אלע ערלים און סופלייערס, אין

1. מיר האבן אמאל אויפמערקזאם געמאכט פאר א קליענט צו ארומגיין טעגליך אינעם בנין פאר א קורצע תקופה, און זיכערמאכן אז ס'זאל נישט ארבעטן קיין שום איבריגע לעקטער, און למעשה נאך א חודש האט ער איינגעשפארט 25% פון זיין עלעקטאריק ביל, וואס האט אויסגעמאכט א שיינע פאר טויזענט דאללער א יאר, דורך 'גארנישט' איינצומען בלויז נאר צוליב האלטן א וואכזאם אויג.

די צייטן ווען מ'איז נישט אזוי פארנומען, און זיכער מאכן אז זיי האבן זיך 'נישט צוגעוואוינט' צו ארבעטן / בילן איבריגע שעות, אדער אויב זיי פרובירן דורכצוגליטשן העכערע פרייזן.

(7) אסאך מאל דארף מען זיך באניצן מיט נאך א פרידזש / פריזער, וואס אויב ס'איז אין די ווינטער צייט קען מען פשוט לאזן ביים טיר אדער אויפן פארטש די חפצים וואס דארף זיך האלט קאלט, און איינשפארן געלט די אלע וואכן וואס מ'וואלט ווען געניצט לעקטער².

(8) די זעלבע איז אויך אין די צייטן ווען מ'קען עפענען פענסטערס און הנאה האבן פון די פיינע פרישע לופט (בעיקר תשרי חשון און אדר ניסן), דאמאלס קען בלייבן אויסגעלאשן די עיר קאנדישאן פאר עטליכע וואכן במשך דעם יאר, וואס דאס אליין שפארט איין אסאך געלט און אלעס קען אנגיין גאנץ אנגענעם.

(9) אין די צייטן וואס מ'דארף פעינטן / איבערבויען - אזוי אויך ביים פסח'ג מאכן - זאל מען זיך קאנצענטרירן צו ארבעטן אויף איין שטאק / שטח / Zone אויף אמאל, כדי צו קענען האלטן די אנדערע שטאקן ריין מיט אויסגעלאשענע לעקטער, און נישט דארפן רייניגן איבריגע ערטער פון סתם שטויב וכדומה.

(10) פארשטייט זיך אז כדי צו קענען טון די אויבנדערמאנטע

2. א שטייגער ווי די מילך וואס ווערט דעליווערט יעדן פארטאגס, וואס דורכאויס דעם גאנצן ווינטער קען מען איינשפארן דאס סטארידזשן מילך אין א פרידזש, אויב עס האטל זיך גענוג קאלט ביז מ'ניצט עס - א זאך וואס זומער איז נישט שייך צו טון - און אסא ישיבות, כוללים און בתי מדרשים שפארן זיך איין געלט אזוי.

ברכת אבות

מהות ותוכן הברכה

ברכות שמונה עשרה מחולק לשלשה

ג' ברכות הראשונות הם ברכת שבח להקב"ה כמו עבד שרוצה לבקש בקשה מהאדון שלו, קודם הוא משבח, ואח"כ הוא מבקש את בקשתו (ברכות לד):

שם הברכה: ברכת אבות

תוכן הברכה: שבח להקב"ה

כתיב 'הבו לד' בני אלים' שזכירו לפני הקב"ה שבח של האלים (די שטארקע) והכוונה על האבות, ולכן מתחילין עם ברכת האבות **מי תיקן את הברכה:** כשנמרוד השליך אברהם אבינו לתוך כבשן האש בעיר כשדים, והקב"ה הצילו, פתחו המלאכים ואמרו "ברוך אתה ה' מגן אברהם" (מדרש)

רמזי הברכה: יש מ"ב מילים בברכה זו, נגד מ"ב מילים בפסוק (בראשית יב, ג) "ואברהם מברך" שפסוק זה מכוון נגד ברכה הראשונה בשמו"ע שמזכירים אברהם אבינו (כלבו).

בברכה זו יש כל האותיות חוץ מאות פ', שמרמז על ה'פה', משום שאברהם אבינו סתם את פיו ולא שאל שאלות בנסיון העקידה (רוקח). **הלכות הברכה:** בברכה זו צריכין לכוון מאוד פירוש המילות. מעיקר הדין אין יוצאים שמו"ע אם לא כוון בברכה זו, אבל למעשה בזמנינו אין צריכין לחזור על שמו"ע אם לא כוון בברכה זו, משום דחיישינן שגם בפעם האחרת לא יכוון (שו"ע).

בצעטיל קטן אות א' וב' כתב: בכל עת ורגע שהוא פנוי מן התורה, ובפרט שהוא יושב בטל לבדו בחדר, או שוכב על מטתו ואינו יכול לישן - יהיה מהרהר במצות עשה זו של "ונקדשתי בתוך בני ישראל"

(ויקרא כב לב); וידמה בנפשו ויצויר במחשבתו כאילו איש גדול ונורא בוער לפניו עד לב השמים, והוא בשביל קדושת השם יתברך שובר את טבעו ומפיל את עצמו להאש על קידוש השם יתברך, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ונמצא שאינו שוכב ויושב בטל, רק מקיים מצות עשה דאורייתא:

ב. בפסוק ראשון של קריאת שמע וברכה ראשונה של שמונה עשרה יהרהר כנ"ל. ועוד יכוין: אם יענו אותו כל אומות העולם בכל עיניים קשים ויפשטו עורו מברשו להכחיש ח"ו ביחודו, יסבול כל היסורים ולא יודה להם ח"ו, ויצויר בדעתו ומחשבתו כאילו עושין לו כנ"ל, ובוה יצא ידי חיוב קריאת שמע ותפילה כדין:

ה' שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ

ה' שְׁפָתַי תִּפְתָּח - באשעפער מייגע
ליפן טוה עפענען - הכוונה לכוונת הלב
(ט"ז או"ח סי' קכג ס"ט). ובפ' הרוקח כתב
דהכוונה על הדיבור, שלא אשגה
בתפילתי. ופי' יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ - און מײן
מויל וועט זאגן דיין לויב - הרוקח הנ"ל
כתב שזה המשך, כלומר, שה' שפתי
אפתח ועי"ז ופי' יגיד תהלתך.

בְּרוּךְ אַתָּה ה' - גלויבט ביזטו השי"ת, אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ - אונזער גאט און
דער גאט פון אונזערע עלטערן - 'אבותינו' הכוונה להשלשה אבות א^ה (הרבה מפרשים)

ביאורים ועיונים

ה' שְׁפָתַי תִּפְתָּח. והטעם שמוזכרין ה'שפתים' מבאר המהרש"א (ברכות ד:) משום שפתיחת
הדיבור הוא בשפתיים לכן מוזכרים אותה.

תהלתך. העתקנו פי' הרוקח, ולפי"ז "תהלתך" קאי על הבקשות של שמונה עשרה, וכבר מצינו
שכל תפלת שמונה עשרה, כולל הבקשות, נקראת "תהלתך", כמב' בצדה לדרך (מאמר א כלל א פרק
לה), ובפרי צדיק (ויקרא ר"ח ניסן אות ב).

אלקינו ואלקי אבותינו. סיבת הזכרת הג' אבות בשמונה עשרה, איתא בגמ' (פסחים קי"ז:) "ואעשך
לגוי גדול זהו שאומרים אלקי אברהם, ובכך זהו שאומרים אלקי יצחק ואגדלה שמך זהו
שאומרים אלקי יעקב. וביאר רש"י (סידור רש"י סי' לא) שהוא כדי להזכיר שבחן של אבות, ומשמע
שהוא כעין מתן שכר להאבות הקדושים להזכיר שבחן בתפלה.

אך לפי"ז נמצא שאין סיבה לאומרם מצד עצם התפלה רק לשבחם, וזה קצת קשה.

הערות

פרשת הקירבה אשר דחאו הרבי, ייעץ לו הרה"ק
מראפשיץ, הנה בעוד זמן מה יעמוד הרבי
לתפילת המנחה, התייצב נא בסמוך למקומו,
וכאשר יאמר הרבי בברכות אבות, ואלקי
אבותינו, אלוקי אברהם, אלוקי יצחק, ואלוקי
יעקב, תלחש באזניו, "נו א ווייטע קרבה", שמע
היהודי לקול הרה"ק מראפשיץ ואכן עשה
כמדובר, כשסיים הרבי מלובלין את תפילתו פנה
אל היהודי ואמר לו האסט געפועל'ט, אך אמור
נא לי, מי ייעץ לך לומר לי כזאת, האם לא רבי
נפתלי?..

משסופרו הדברים לפני הגרי"ז מבריסק
צ"ל הצדיק דברי הרבי מלובלין זי"ע באמרו,

א. מספרים על יהודי שהיה זקוק לישועה
גדולה, ונסע אל הרה"ק הרבי מלובלין
זי"ע הניח לפניו פיתקא דרחמי וביקש מהרבי
שיפעל עבורו ישועה במרום, אך הרבי מלובלין
לא ענהו כלל, כראות היהודי כי כן, והבין שאין
זה בכדי, אלא מחמת שישועתו רחוקה, על כן
הזכיר היהודי לרבי שהוא שאר בשרו, באשר
זקנתו וזקנו של הרבי הם שני בשלישי, הרים
הרבי מלובלין את עיניו הק' ונענה: "נו, סאיז א
ווייטע קרבה", ויצא היהודי משם בפחי נפש
בפנים נפולות.

בצאתו פגש את הרה"ק מראפשיץ זי"ע שהיה
תלמיד חבר להרבי מלובלין, ויספר לו את

אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ. אֱלֹהֵי יִצְחָק. וְאֱלֹהֵי
יַעֲקֹב. - דַּעַר גֹּאט פֿון אַבְרָהָם פֿון
יִצְחָק און פֿון יַעֲקֹב. הָא-ל - דַּעַר גֹּאט

וְאֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ. אֱלֹהֵי יִצְחָק.
אֲבֹרָהִם. אֱלֹהֵי יַעֲקֹב. הָא-ל

_____ ביאורים ועיונים _____

והרשב"א (ש"ת הרשב"א ח"א סי' תכג) מבאר שאנו רוצין להזכיר זכות אבות בתחילת תחנונינו, וכמו שמצינו אצל משה רבינו שאמר (שמות לב, יג) זכור לאברהם ליצחק וליעקב.
אלקי אברהם וכו'. מה הצורך להזכיר שם אלקי על כל אחד מהאבות, הוה ליה לומר אלקי אברהם יצחק ויעקב.

הראשית חכמה (תוצאות חיים) מבאר שכיון שכל אחד מהאבות הצטיין ללכת בדרכי הקב"ה במידה מסוימת, כידוע אברהם הצטיין במדת החסד, ויצחק במדת הגבורה, ויעקב במדת האמת (תפארת). לכן פורטים "אלקי" על כל אחד.

ובפנים מאירות (ח"א סי' לט) מוסיף שזה בא להורות שכל אחד הכיר את הבורא מעצמו ולא רק מצד אמונת אבותיו.

אך מעירים המפרשים שזה היה רק אצלם, אבל אח"כ כשנחלש המדע אין לחקור כלל רק שמחויב לסמוך על אמונה וקבלת אבותיו.

הא-ל הגדול וכו'. כתב הטור (או"ח סי' קיג): "האל הגדול הגבור והנורא", אין להוסיף עליו, כדאיתא בפרק אין עומדין: ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא, אמר: "האל הגדול הגבור והנורא האדיר העוזו היראוי האמין החזק". אמר ליה: סיימתיה שבחא דמרך? השתא הנך תלתא אי לא דאמרן משה רבינו ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו, לא הוה אמרי להו, ואת אמרת כולי האי? פירוש, כשמפליג לומר - מראה דבריו שהגיע לתכלית השבח; הלכך אין לומר אלא כמו שאמרו הראשונים.

והטעם שאומרים ביטוים הללו מבאר בעקידת יצחק (מבוא שערים) כדי שהמתפלל ישאל צרכיו בהשקפה הראויה, היינו, שמי שמעלה על לבו קודם בקשת צרכיו שהוא מדבר למי שבידו למלאן ואין שום בריה יכולה לעכבו, בודאי יתפלל ביתר שאת ויתר עז.

ובספר שיח יוסף מומחיש זה כדלהלן: א. יש שמתפללים במרוצה עד שדבריהם נופלים זה

_____ הערות _____

קודש ויגש) שהקשר שיש לנו עם האבות היא דוגמת חבל, כמו שהמנענע בחבל מלמטה הרי הוא מנענע את החבל עד שמי רום אף אם יהי' רחוק משם, כך תפילתינו מנענעת ומעוררות את כוחם וזכותם של האבות הקדושים בגבהי מרומים. (גליון באר הפרשה פר' ויגש)

שאכן קרבה זו שהיתה בין היהודי להרבי מלובלין על ידי שני בשלישי שבין זקניהם, קרבה רחוקה היא, כי קרבה זו לרוחב היא, אבל הקרבה ממעלה למטה שיש לנו עם האבות אברהם יצחק ויעקב, אף שהיא קרבה בת אלף דור נחשבת היא כקרובה, וכפי שאמרו צדיקי הדורות (ראה זרע

הרב נח אייזיק אהלכרים

בעתה"ס מנחת חן
רב ואב"ד דק"ק נחלת יצחק ד'הומנטא, ק"ו גארדענס הילס, יצ"ו

בענין מושב בית הכסא אלקטרי הנקרא בידע"י

[Electric Bidet Seat]

ושכח לכבותו מערב שבת האם מותר להשתמש בו בשבת

בס"ד. יום ג' לסדר כי תשא תשפ"ה לפ"ק. בחודש אדר, שלמא אשדר, לכבוד האי גברא יקרא, גריס באורייתא תדירא, ומופלא בתורה, כש"ת מו"ה יחיאל מיכל הכהן טרעגער נ"י מק"ק קרית יואל יצ"ו.

יקרת מכתבו השגתי לנכון, ובדבר שאלתו וז"ל, אודות מושב בית הכסא העובד בעלעקטערי"ק הנקרא בידע"י [Electric Bidet Seat] שמקלח מים קרים וחמים ואויר יבש לנקות הגוף אחר עשיית צרכיו, וכדי שלא יבא לקלח מים בכל החדר בכדי לכן יש בתוך המושב סענסער המרגיש כשבא במגע בעור של אדם בשעה שיושבין עליו, ואז שומעין איזה קול (קלי"ק) שהוא סימן שנדלק כח העלעקטע"ר כדי שיוכל להשתמש בו אח"כ, אבל לא נדלק בזה שום אור, והשאלה הוא כששכח לכבותו בער"ש אם מותר לישב עליו לעשיית צרכיו כשאין לו בית הכסא אחר, וכן אם מותר באופן זה לבקש מנכרי שיכבה אותו, ואם שניהם מותרים איזה מהם עדיף להקדימו.

תשובה

מנחת יצחק ח"ג (סי' ל"ח), לפי שהמוליד דבר חדש קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה, ואף המחבר מעגל אלקטרי מוליד הוא כח אלקטרי בחוטים, שכן חיבור המעגל משנה את טיב החוטים עצמם. והובא ג"כ בתשו' בעל אחיעזר בקובץ הדרום (תשל"א חוב' ל"ב), ובשו"ת מנחת אלעזר ח"ב (סי' ע"ב).

ועיין בתשו' מהרש"ם ח"ב (סוס"י רמ"ו) שכתב, ולא אכחד כי חוכך אני בלבי, בהעברת וכבוי האלקטרי בשבת, אם הוי מלאכה דאורייתא, כיון שלא הי' כמוהו במשכן, וכמ"ש כה"ג בחת"ס (סי'

א) הנה מעלתו כתב לדון בכמה טעמים להתיר, אולם יש שהם טעמים נכונים, ויש מהם שאינם נכונים לענ"ד. – והנה זה ודאי אמת מה שכתב מכמה אחרונים, דלהדליק דברים העובדים על ידי עלעקטרי"ק אם אין שם נר הדולק אין בה איסור תורה, וכמ"ש בתשו' בית יצחק (במפתחות ליו"ד ח"ג סי' ל"א) שיש לאסור הולדת זרם האלקטרי משום איסור מוליד, וכמו בסחיפא כסא אשיראי דאמרינן בביצה (דף כ"ג ע"א) דאסור משום שהוא מוליד ריחא בבגדים, ואסור מדרבנן, כמ"ש בשו"ת

כמובא בשו"ע (סי' שי"ב) הוא דבר מוסכם בפוסקים.

אולם מה שכתב היתר, לפי מש"כ בשו"ת שבט הלוי [ח"ט (סי' ס"ח)], (וסי' ס"ט), וח"י (סי' ס"י), דמה שאדם

הולך כדרכו ברחוב, ואינו עושה שום מעשה מלאכה ותוספת פעולה, וע"י זה נדלק באיזה בית אור האלקטרי, אין זה בגדר מלאכה דאורייתא כלל, ואינו דומה למלאכת המשכן, א"כ כל זה שייך גם כאן, דמה שיושב בבית הכסא לעשיית צרכיו כדרכו, ואינו עושה שום מעשה מלאכה ותוספת פעולה, ועי"ז נדלק האלקטרי של הבידע"י, ואין רצונו בזה כלל אין זה בגדר מלאכה דאורייתא, וא"כ במקום צורך וכבוד הבריות, מותר לישוב עליו, אפילו כשלא כבה אותו לפני שבת, עכ"ד.

(ד) הנה בזה אין דבריו נכונים, ואין לצרף כאן דברי השבט הלוי כלל, דמלבד מה שיש מפקפקים על דברי שבט הלוי, (עי' בנשמת שבת עניני עלעקטור סי' ע"ב), אין לך בו אלא חידושו, והבו דלא להוסיף עלה, והיינו דיש חילוק גדול בין נידון שבט הלוי לניד"ד כאן, דדברי השבט הלוי לא שייך אלא בנידון ידי'י, שהאדם ממש אינו עושה כלום, אלא הולך כדרכו, ואינו מוסיף אף תנועה למען המלאכה, ככה"ג אף שבהגדרתו נדלק אור, אין כאן שום פעולה של מלאכה, משא"כ הכא בניד"ד, הלא תיקון מכשיר של הבידע"י הוא בזה גופי' דמעשה הישיבה מדליק אור, ולא שייך לומר כאן שהוא רק יושב כדרכו,

ע"ג) לענין מכסה הגשמים, שכיון שלא הי' אוהל כזה במשכן אין בו מלאכה של תורה וכו', ועוד שאינו אש ממש שאינו שורף החוט ברזל וכו', עיי"ש, - וכן בשו"ת לבושי מרדכי ח"א (סי' מ"ז-מ"ח) האריך לומר שאין בהדלקת אלקטרי איסור מן התורה אלא רק מדרבנן, - ואעפ"י שבשו"ת קרן לדוד (סי' פ') כתב לחלוק עליו בזה, עיי"ש, - הנה בהסכמה לס' קרן לדוד כתב הגאון בעל לבושי מרדכי להשיג על דבריו בזה, עיי"ש, וכן כתב בשו"ת מי יהודה חאו"ח (סי' ל"ה) שהדלקת אלקטרי מדרבנן, וכ"כ בשו"ת ירך יעקב (סי' נ"ד) בשם אוצר ישראל (מע' אש), שאור אלקטרי אינו אש כלל.

(ב) וכן מה שכתב בטעם ראשון להתיר הוא טעם פשוט ונכון, שכיון דבניד"ד אין בהאלקטרי איסור תורה, ובניד"ד אינו מכין להדליק שום אלקטרי דרק רוצה לישוב עליו לעשיית צרכיו, א"כ הוא בגדר פסי"ר דלא נחא לי' באיסור דרבנן, שכתב המשנ"ב (בסי' שכ"א ס"ק נ"ז, ושעה"צ ס"ק ס"ח) שיש להתיר במקום צורך גדול, כגון שצריך להשתין על טיט, נויש מצדדין דפסי"ר דלא נחא לי' בדרבנן שרי בכל גווני, עי' חזון איש (סי' נ' אות ה') בביאור שיטת התוס' בשבת קג.], - ולפי"ז במקום שאין לו בית הכסא אחרת בביתו, ושכח לנתק האלקטרי שבו מערב שבת, א"כ הו"ל צורך גדול ומותר להשתמש בו.

(ג) וכן מה שכתב בטעם השני להקל מטעם כבוד הבריות דמצאנו שהתירו לישראל כמה איסורי דרבנן

המגילת ספר עצמו יש לדון אם זה באמת נחשב בכלל כלאחר יד כשהאור נדלק ע"י הילוכו, דיש לטעון שזה נקרא מלאכה כדרכו, כיון שדרך נר זה לידלק בדרך זה, והיינו כיון שאופן פעולתה הבלעדית הוא בדרך זה, גם לא חשיב גרמא, כיון שהמלאכה נעשית מכוחו, ונעשית מיד, וכ"כ בנשמת שבת (עלעקטער, סי' י"א).

אולם בניד"ד הדבר פשוט עוד יותר, והיינו דאפילו אם נודע להספר מגילת ספר דבנידון ידידי מיקרי כלאחר יד, היינו משום דהולך לפי תומו ברחוב ובהגרמתו נדלק האור ע"י גופו, בכה"ג נקרא כלאחר יד, משא"כ בניד"ד שמכשיר הבידע"י הוא מתכונן שידלק אור ע"י מעשה הישיבה בבית הכסא, והישיבה גופא הוא המעשה שמדליק האור, שכך הוא תיקון ושימוש מכשיר זה, בכה"ג לא נקרא כלאחר יד, אלא ככל מעשה הפועל הדלקת אור, דמה שנא אם פועל מעשה הדלקה ע"י מעשה ידיו, או שפועל הדלקה ע"י מעשה ישיבת גופו שזהו גופא תיקון אופן הדלקתה.

ח ולענין השאלה מה עדיף בין שני ההיתרים, או לישב עליו לעשות צרכיו כשאין לו בית הכסא אחר, או לבקש נכרי שיכבה אותו דג"כ מותר לפי מה שכתב המחבר (בסי' ש"ז סעי' ה') להתיר אמירה לעכו"ם לעשות איסור דרבנן, מטעם שבות דשבות לצורך גדול, – הנה דעת כמה אחרונים להתיר אף מלאכה דאורייתא ע"י נכרי משום כבוד הבריות, עיין בשואל ומשיב מהדו"ד ח"ב (ס' פ"ו), לגבי אדם שהתלכלך הקיטל שלו

"ואינו עושה שום מעשה מלאכה", דודאי הוא עושה מעשה מלאכה, דמעשה הישיבה זהו גופי' המעשה שמדליק האור, ואין להתיר בכה"ג.

ה וראיה לזה הא דמבואר במס' שבת (דף קמ"א ע"א), כי קא נחית למיא קא דחי כחו את המים ד' אמות, ונמצא מטלטל בכרמלית, הרי דאף דהולך לפי תומו בהמים (ואינו עושה שום פעולה נוספת בשביל המלאכה), אעפ"כ חשיב מלאכת מחשבת, והטעם פשוט משום דאף דהולך לפי תומו, מ"מ בזה ההילוך גופי' עושה מעשה בידים שדוחף המים, – וכן ממה דמבואר בשו"ע הרב (סי' שט"ז סעי' כ"ב), ובמשנ"ב שם (ס"ק מ"ח) משם ס' איסור והיתר, שאסור לילך במקום שנמלים ושרצים מצויים מפני שפסיק"ר שידרוס עליהם ויהרגום, אף ששם נמי הולך לפי תומו, מ"מ אסור, משום דמעשה ההליכה הוא גופי' המעשה הדורס על הנמלים ואסור.

ו וכן מה שכתב בהיתר ג' ג"כ אינו נכון, שכתב להתיר עפ"י דברי ספר מגילת ספר (ענינים שונים ח"ב או"ח סי' נ'), דכתב בענין לעבור במקום שנדלק אור האלקטרי, דבאופן שמפעילים על ידי הילוכו אין זו דרך המלאכה, ונחשב כמלאכה כלאחר יד, ואף שמכשיר זה מתכונן באופן מיוחד, שהליכת אדם תפעיל אותו, הואיל והם מופעלים בלא שמתכוין להפעיל אותו, – וכל זה שייך גם כאן, א"כ מותר לצורך וכבוד הבריות.

ז הנה גם בזה, אין לצרף דברי המגילת ספר לניד"ד, ובאמת גם על דברי

בחזו"א (סי' נ"ו סק"ד) שכתב, דאמירה לעכו"ם בדאורייתא קילא משבות ע"י ישראל, וכן הוא בתהלה לדוד (סי' ש"ז סק"ה, וסי' שכ"ח ס"ק נ"ז), – וראי' מהא דרין עד שמגיע לביתו וזורק כלאחר יד דהתירו רק אם אין נכרי, – ולפי"ז אם הותר כאן משום כבוד הבריות ע"י ישראל, ק"ו שיש להתיר ע"י עכו"ם.

(יא) ועל כן כתבו גדולי זמנינו, דבעל שמחה שכבה האור במקום האכילה, ואין דרך היתר להדליק האור, ויש לו בזיון גדול בכך, יש מקום לומר שמותר לו לומר לנכרי להדליק לו את האור אפילו באיסור דאורייתא, כן כתב להתיר בנידון זה בס' הלכות שבת בשבת (קארפ, ח"ב עמ' תרי"ג), וכ"כ בשו"ת באר משה ח"ו (קונ' עלעקטריק א' סי' כ"ז), דיש להתיר האמירה כדי להציל את הבעה"ב מעגמת נפש, וצער דגופא. וכ"כ בס' אמירה לנכרי (פרק ס"ב ה"ט).

(יב) הרי חזינו מכל הנ"ל איך שמקילין הרבה יותר ע"י נכרי משום כבוד הבריות (ואפילו בדאורייתא) – ולפי"ז בניד"ד בבית מושב בית הכסא העובד באלקטרי" הנקרא בידע"י ושכח לכבותו מערב שבת, ודאי עדיף לבקש מנכרי שיכבה אותו מלישב עליו בעצמו. ובזה אצא ואומר שלום וחותרם בכל חותמי ברכות.

בצואה ביוהכ"פ, ואין לו בגד אחר להחליף ומתבייש לשבת כך ברבים, מותר לו לומר לנכרי לכבס את מקום הלכלוך משום דגדול כבוד הבריות, – מבואר מדבריו, שהתיר אף באיסור דאורייתא, וכן כתב במקור חיים (סי' רע"ו סק"ב), שאם טינף התינוק מותר לומר לנכרי לעשן את הבית, ושם הוא איסור דאורייתא.

(טז) וכן כתב בשו"ת שם משמעון או"ח (סי' ט"ז), דודאי יש להתיר קריעת הנייר בשבת לצורך קינוח, דאף אם נימא דאיכא בקריעה כזו איסור דאורייתא, – ואף אם נתפוס ג"כ כשיטת הסמ"ג והמזרחי ודעימי' שאמירה לנכרי בשבת היא אסורה מדאורייתא, ועי' שדי חמד (מע' א' כלל קס"ד), ופאת השדה מערכה זו (כלל ט"ז), מ"מ מותרת שפיר מפני כבוד הבריות אף איסור דאורייתא, (ומה שלא התירו קבורת המת בשבת וביוהכ"פ ע"י גוי, היינו רק מצד שאין זה לכבודו של מת, אלא אדרבה הוא לו לגנאי כמ"ש הראשונים שם בפ' המצניע), עיי"ש.

(י) ועוד ראי' להתיר אף בדאורייתא, דבמשנ"ב (סי' שכ"ב ס"ק י"ז), ובשעה"צ (שם אות י"ב) כתב להתיר לקטום קיסם בידו לחצוץ שיניו במקום כבוד הבריות, מבואר דס"ל דמותר אפילו שבות ע"י ישראל בשינוי, – ועיין

הרב חיים יוסף דוד ווייס

בעל ויע דוד

דו"ץ קהל יטב לב, אנטווערפן יע"ו

מושב בית הכסא עם עלעקטריק

לכבוד הרה"ג מוה"ר יחיאל מיכל הכהן טרעגער נ"י. אחדש"ה. שאלתו על מושב ביה"כ, הנקרא ביד"ע, מקלח מים לנקות הגוף אחר עשיית צרכיו, ויש לזה סענסא"ר שמרגיש באדם שיושב, (שלא יקלחו המים בכל החדר), אבל לא נדלק שום אור, ושכח לכבותו בערב שבת, אם מותר לישב שם, או אם מותר לבקש מנכרי לכבותו, ואם שניהם מותרים, איזה מהם עדיף.

תשובה: בשאלה הב', בודאי עדיף לכבותו ע"י נכרי, וכ"ש כשיעשה בלי ציווי, רק כמבין דבר מתוך דבר.

ובשאינ נכרי מצוי, מותר לישב עליו, משום כבוד הבריות, שהתירו בשבת באבנים מקורזלות וכו'. ומכיון "שרגיל" ללחוץ על הכפתור, צריך לכסות הכפתור ולדבק הכיסוי (כשאי אפשר לסגור), והבאתי זאת כמה פעמים משו"ת באר משה, בכמה מקומות. והנני דוש"ת וכט"ס

דרוש לראש השנה

א. במדרש רבה פרשת אמור (כט, ה) צמודה השביעי וכו',^א ר' ברכיה בשם ר' ירמיה פתח, אורח חיים למעלה למשכיל (משלי טו, כד) וכו', למי שמסתכל למנוחה של תורה, מה כתיב למעלה לא תכלה פאת שדך.^ב ויוצן על פי פסוק (תהלים פט, טז) אשרי העם יודעי תרועה וכו', וצמדרש רבה (ויק"ר כט, ד) אמר ר' יאשיה וכו' אומות העולם אין יודעין להריע, כמה קרנות יש להם וכו',^ג אלא אשרי העם שהן מכירין לפתות את צוראן בתרועה, והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים, ומתמלא עליהם רחמים, והופך להם מדת הדין למדת הרחמים. ולהצין ג' לשונות הללו הוא כך, דנודע דעיקר כוונת השופר להמתיק הדינים ולעורר רחמים, כמ"ש (תהלים מז, ו) עלה אלקי"ם בתרועה הוי"ה

צקול שופר. דהנה סדר התקיעות הם של שלש שלש כדאיתא צמסנה צראש השנה (פ"ד מ"ט), ונודע ממ"ש צוהר פרשת אמור (כט, ז) שהם נגד ג' אצות אצרהם יחזק יעקב, כי הנה אנו צריכין לשלש דברים צראש השנה שצמס נצרא העולם, צחסד גצורה רחמים, כי הגצורות הם צורך העולם להכניע כל המקטריגים ואויצי ה', אמנס כשהם תקיפין אי אפשר לעמוד צהם גס צדיקים, כמאמרם ז"ל (ערכין יז, א) אילו היה הקצ"ה צא צדין עם האצות לא היו יכולין להתקיים, וזה (רש"י צראשית א, א) צתחלה עלה צמחשצה לצרוא צמדת הדין ראה שאין העולם מתקיים שיתף מדת הרחמים למדת הדין, ואם לא היה דינים כלל העולם היה ח"ו מחשצתו של הקצ"ה לצטלה ח"ו, אמנס צאמת גס

א. ובחדש השביעי באחד לחודש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם. ב. ז"ל המדרש: ר' ברכיה פתח בשם רבי ירמיה אורח חיים למעלה למשכיל, אין אורח חיים אלא תורה, כד"א (שם ג, יח) עץ חיים היא למחזיקים בה, ד"א אורח חיים למעלה למשכיל, אין אורח אלא יסורין, כד"א (שם ו, כג) ודרך חיים תוכחת מוסר. למעלה למשכיל, למי שמסתכל למצותיה של תורה, מה כתיב למעלה מן הענין לא תכלה פאת שדך (ויקרא יט, ט). ג. כמה בוקינסו יש להם, כמה ספירגסי יש להם [קרנות וחצוצרות בלשון יוני ורומי], ואמרת אשרי העם יודעי תרועה, אלא וכו'.

הגזירות נורך העולם, אלא שצריך
המתקה, וענין המתקה הוא להגזירות
צעזס הם קשים מאוד, ונריך לחזרם
עם החסדים, וע"י התחזרות דין חסד
גם הדינים מתמלאין רחמים שזה מדה
ממונעת, מדת יעקב אבינו רחמן
שצאצאות, יושב אוהלים (בראשית כה, כז), בין
אברהם שמדתו חסד ובין יצחק שמדתו
גבורה^א, ואח"כ מתגברים החסדים, כי
רצ חסד מטה כלפי חסד (ר"ה ז, א), ואז
הגזירות נהפכין, והחסדים הם קשים
לאכפייא דינין, כמ"ש צוהר צאדרא
רצה (קלג, א) דתיקון הראשון מי"ג מדות
הוא א"ל שפירשו קשה, וכתיב (תהלים נג,
ג) חסד א"ל, כי החסד נריך להיות
תקיף וקשה לאכפייא דינין^ב, ודבר זה
מרומז בשופ"ר שצגי' חס"ד גבורה^א
רחמי"ם, וג' תקיעות נאמר בתורה (ר"ה
לד, א), לכן סדר התקיעות של שלש שלש.

ונודע שכוללת ההנהגה הם ה'
גזירות, והנה ה' פעמים
די"ן עולה ש"ך, ה' פעמים חס"ד
עולה ש"ס, שניהם צגי' תרועה עם

הכולל, וזהו פירוש תרועה, לשון ריעות
והתחזרות הגזירות חסדים, ואח"כ
מתגברים החסדים ונעשה הכל שורש
אחד, ונכללין ה' גזירות צה' חסדים.
וזה (ישעיה כו, ד) צי"ה ה' נור עולמים,
בשני אותיות צה' הקצ"ה העולם^א,
שבתחילה הם י', שיתף מדת הרחמים
למדת הדין, ה' גזירות ה' חסדים,
ואח"כ נעשה ה', התכללות הגזירות
בחסדים, וזה (בראשית ג, ד) צהצראס, צה'
צראס (מנחות כט, ג). וזה החסד מהארת
פנים של הקצ"ה, כי תיקון הפנים הם
תרין תפוחין (אד"ר קלא, א), ושני פעמים
פני"ס עולה ש"ס כמנין ה' פעמים
חס"ד, ושורש ה' חסדים מחכמה^א,
וכתיב (קהלת ח, א) חכמת אדם תאיר
פניו, ועוז הוא הגבור פניו ישונה, כי
נמתק בחסדי הפנים וכו', ואורייתא
מחכמה נפקא^ב, ונקראת תורת חסד,
כאמור (משלי לא, כו) פיה פתחה ברחמים
ותורת חסד על לשונה, ולכן הם חמשה
חומשי תורה נגד ה' חסדים^ט. וזהו
פירוש בתפלת שמונה עשרה (ברכת שים
שלוס) כי באור פניך נתת לנו תורת

ד. זוה"ק תולדות קמו, א. ח. ע"ע זוה"ק צו ל, ב. ו. ע"י מנחות כט, ב: מאי שנא דכתיב ב"ה
ולא כתיב י"ה, כדדרש ר' יהודה בר ר' אילעאי אלו שני עולמות שברא הקב"ה, אחד בה"י ואחד
ביו"ד, ואיני יודע אם העולם הבא ביו"ד והעולם הזה בה"י, אם העולם הזה ביו"ד והעולם הבא
בה"י, כשהוא אומר אלה תולדות השמים והארץ בה'בראם, אל תקרי בהבראם אלא בה"י בראם, הוי
אומר העולם הזה בה"י והעולם הבא ביו"ד. ז. שער מאמרי רשב"י בראשית ד"ה ואינון דחבו.
ח. זוה"ק יתרו פה, א. ט. שער המצוות תרומה ד"ה אמר חיים הכותב.

חיים, כי החכמה תחיה בעליה (קהלת ו, יב), ואהבת חסד. וזה אשרי העם יודעי תרועה שיודעין לפתות בוראן בתרועה שהוא התמצרות ה' גבורות זה' חסדים כנ"ל, אז ה' באור פניך יהלבון, שאח"כ כשהגבורות מתמלאין רחמים הופך מדת הדין למדת הרחמים באור פני"ס שהם ה' חסדים לצד. וזה שאמר חז"ל (שבת ק"ו, ב) תקיעות שופר הוא חכמה, לשון שופרא דאנפין. ולכן חיל"ו מפני"ו כ"ל האר"ץ (תהלים נ"ו, ט) בגי' שופ"ר ור"ת חכמ"ה.

ובבר אמרנו (לעיל בראשית א' טו) צפירוש המדרש רצה"א בתחילה עלה במחשבה לצרוא במדת הדין שנאמר (בראשית א, ח) בראשית צרא אלקים, ראה שאין העולם מתקיים שיתף מדת הרחמים למדת הדין, ולפי זה קשה איך כתבה התורה צרא אלקים מאחר שנאמת בסוף לא היה צד אלקים כי אם צד הוי"ה צ"ה. ובאמת אח"ו כתיב (שם ב, ד) ציוס עשות הוי"ה אלקי"ם, הזכיר שני השמות, ואמרו

חז"ל (בר"ר יג, ג) הזכיר שם מלא על עולם מלא, ועדיין אינו מתורץ מה שכתבה התורה צרא אלקים, גם שם מלא אין לו מוצן כלל. אמנם הענין, כי שם אלקים יש לו ג' מילואין צאלפין צההין ציודין, והנה אלקי"ם צמילוי אלפין עולה רנ"א, וצההין עולה רנ"ה, שניהם בגי' תוק"ף, וזה שעלה במחשבה תחילה לצרוא במדת הדין, צדני מילוי אלקים הנ"ל שהם לתוקף דיני קשיא, ראה שאין העולם מתקיים שיתף מדת הרחמים, דהיינו שצרא הקצ"ה העולם צד אלקי"ם שנתמלא ציודין שעולה ש' כמנין צרחמי"ם. והנה היוד בכל מקום מורה על חכמה כנודע מזהר (אד"ו רנ, ב) והאר"י (ע"ט ש"א ענף ה), כמו שחכמה נקרא ראשית חכמה (תהלים קיא, י) כן היוד נקודה ראש לכל כתיבת האותיות. וזה פירוש בראשית צרא אלקים ותרגם בחכמתא, ר"ל שנתמלא אלקים בחכמה שהוא מילוי יוד, וצרא צאמת צרחמי"ם. והנה כתיב (דברים ד, לה) הוי"ה הוא האלקי"ם, כי אלקי"ם צמילוי יודי"ן עולה ש', ושם הוי"ה צחילוף א"ת צ"ש

י. פע"ח שער השופר פ"א: אמנם כשאדם תוקע אז פניו מתאדמין, וזהו רומז אל מקור הקולות האלו שהם ז' הבלים, שהם של ז' שמות ס"ג דבתרין תפוחין דעתיקא, ועי"ז הם מתעוררין הפנים העליונים דעתיקא שהם ז' שמות דס"ג ומאירין, וזה סוד הארת פני התוקע, ומאירים גם ז"ת דאמא שהם ג"כ ז' פעמים הבל כמו הפנים דעתיקא שיש בהם ז' פעמים ס"ג כמ"ש לעיל. וזהו לשון שופר מלשון שופרא, הוא יופי פנים דעתיקא המתגלים ע"י השופר כשמתאדמין פניו כמ"ש. יא. רש"י בראשית א, א. וראה בר"ר יב, טו.